

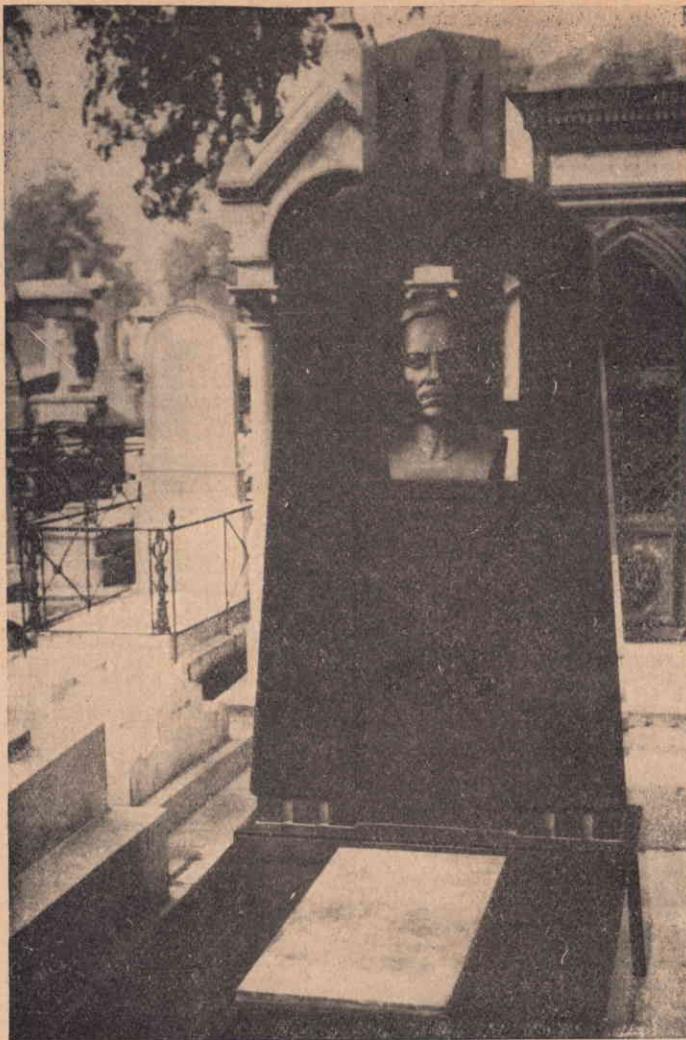
Легіон імені Симона Петлюри — Антикомуністичне Об'єднання Кол. Військовиків Сов. Армії
Ukrainian Antikommunistic Organization of former soldiers and officers of the Soviet Army

ШТУРМ

Військово-політичний журнал ЛЕГІОНУ імені СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Травень 1956, ч. 1-2 (18-19) ♦ Рік видання 5-й

LEGION of SIMON PETLURA

Ukrainian Antikommunistic
Organization of former soldiers
and officers of the Soviet Army

SIMON PETLURA's LEGION

Ukrainischer Antikommunistischer
Verein ehemaliger Soldaten
und Offiziere der Sowjet Armee

LÉGION de SIMON PÈTLURA

Association Ukrainienne Anti-
communiste d'Anciens Soldats
et Officiers de l'Armée Soviétique

,,ШТУРМ“

військово-політичний журнал
Легіону імені Симона Петлюри
Головний редактор — В. ГРИГОРЕНКО

Адреса редакції і адміністрації:

„STURM“ Neu-Ulm/D. Industriestr. 14
Deutschland

Легіон імені Симона Петлюри — Антикомуністичне Об'єднання Кол. Військовиків Сov. Адмії
Ukrainian Antikommunistic Organization of former soldiers and officers of the Soviet Army

Штурм

Військово-політичний журнал ЛЕГІОНУ імені СИМОНА ПЕТЛЮРИ

В. ГРИГОРЕНКО

Безсмертний Лицар

Вже 30 років минає з того часу, як перестало битись шире серце Великого Сина українського народу Симона Васильовича Петлюри.

25-го травня 1926 року на брукові Парижу впав від ворожих, підступних пострілів Голова Директорії і Головний Отаман Військ Української Народної Республіки.

Пригадуємо собі ту сумну вістку, що пробилася крізь мури і залишну заслону та пролетіла по всіх містах і селах нашої Вітчизни, наповнюючи українські серця і душі великим жалем та болем.

Кожен український патріот на Батьківщині, в тих умовах, міг лише в своїй душі висловити цей жаль і в думках схилити голову перед світлою пам'яттю Небіжчика.

Смерть непохитного лицаря впав Вождь української нації, ім'ям якого названа ціла епоха, ціла доба, яку Він розпочав і вписав свою кров'ю в історію Вітчизни.

Для червоного окупанта ім'я великого сина поневоленої нації, що стало гаслом визвольної боротьби і символом української державності, було небезпечним. І тому ворог прикладав всі свої зусиллі, не спинючись ні перед засобами, ні перед методою, щоб досягти мети — убити його нетільки фізично, але й духовно. Убити той дух, що овіває націю і піднімає її вірних синів на велику справу визволення.

Ворогові удалося досягти лише однієї мети... Ale убити Симона Петлюру, як символа ідеї визволення й ідеї збройної боротьби проти московсько-комуністичного імперіалізму, не удалося і ніколи не вдасться, бо як символ, він перейшов у пам'ять і в національну традицію українського народу. Ці переконання виходять з досвіду української визвольної боротьби 1917-21 р. р. і з життя і боротьби українського народу в умовах жорстокого і кривавого терору

під московсько-комуністичною займанчиною, де „Петлюровщина“ — ця презирлива прозва у ворога стала тим стягом, під яким йшли на смерть і в далеку холодну північ совєтської імперії мільйони людей, обвинувачувані в „націоналізмі“, „хвильовизмі“, в „контрреволюції“, в „націонал-ухилизмі“ тощо, словом у всьому тому, що так лякає і турбує червоного окупанта.

Символом і прапором української визвольної ідеї Симон Петлюра став не тому, що мав природні здібності і хист до творчої діяльності, а тому, що його природні здібності сполучалися з широким кругоглядом і з почуттями широкого і глибокого патріотизму та великої любові до свого народу і Вітчизни. Саме ці якості, з початку на становищі журналіста і редактора, а пізніше на становищі провідника, полководця, державного мужа і політика, висунули його на перше місце серед всіх інших світливих постатей української нації в нашу добу.

Ми не в стані в рамках однієї статті описати навіть одного епізоду з української збройної боротьби, в якому

могла би бути насвітлена роль Симона Петлюри, як лицаря-полководця. Тим більше не можемо в рамках однієї статті насвітлити його діяльність, як провідника, державного мужа і політика. Для цього треба, по першоджерелам, написати цілі томи книг, і це повинні зробити ті його найближчі соратники, що разом з ним тримали непереможний прапор української боротьби 1917-21 р. р. Користуючись деякими даними з першоджерел, ми можемо насвітлити лише дуже коротко характеристичні державницько-проводні думки і погляди Симона Петлюри, з глибокого змісту яких, можна відзначити його, як символа і світочка української визвольної ідеї.

Висловлені ним провідні думки і погляди

Симон Петлюра — 1918 р.

концентровано зформульовані і такі глибокі і всеохоплюючі, — вказують про людину геніяльного розуму.

І дійсно Симон Петлюра був геніяльним, як по свому кругозору, світогляду і державницько-творчій ініціативі, що сполучалися з почуттями широкого і глибокого патріотизму і великої любові до свого народу і Вітчизни.

В українську державність ми віримо, в її неминучності ми переконані

Це основна провідна думка, Симона Петлюри, що насвітлює нам весь його державницько-громадський і політичний світогляд. „Вона для нас, — каже Симон Петлюра, — є до певної міри живою реальністю, бо ідею її ми носимо в серці, бо її духом і її потребами овіяні все життя. Ще не затих гуркт „рідних гармат“ недавньої боротьби за напуш державність, ще не засохла свята кров, пролита мучениками й лицарями її, ще не розвівся той дух боротьби, що піднімав вірних синів нації на велике діло, і поведе ще знову їх за собою, щоби довести до кінця розпочатий віками національний чин. Дух цієї боротьби овіває націю і нас, частину її, що перебуває на чужині та згідно з розподілом національних сил працює в організаційній єдності з нею для звільнення Вітчизни. Ми занадто живо вітчуваємо дух боротьби, щоби перейти до порядку дня над засобами успішного її закінчення; ми занадто шануємо ціну крові, яку проляли наші незабутні і яка безперестанку до наших днів ллється в Україні, щоби не схилитися перед їхніми могилами й не додержати тих заповітів, що вони їх перед своєю смертю або фактом самої смерті — найбільшої жертви для Вітчизни — переказали нам...“

Дорога вона для нас — та державність українська — і по спогадах історичних, і тими забезпеченнями, що їх вона може тільки дати для вільного і всебічного розвитку генія українського”.

Вірити в сили нації і відчувачи їх в собі

Симон Петлюра вірив в сили нації і відчував їх в собі, коли очолював українську визвольну боротьбу. Він бачив, що національні традиції великого історичного минулого народу, і гірка його доля під чужою займанчиною є ті стимули, що освідомлюють, мобілізують і організовують народ на боротьбу. „Пригнічений в своєму виявленні на протязі віків несприятливих географічних і міжнародних обставин, він все ж склонив у собі величезні творчі можливості. Нація, що має в собі ті можливості, не може не здійснити свого державного ідеалу і не може не виконати свої історичної ролі для людства. Вірячи в її сили, відчуваючи їх в собі, ми з певністю і на майбутнє її дивимося“...

Наші змагання лише стримано, тільки не вбито

Таке переконання мав Симон Петлюра і воно весь час підтверджується досвідом. „Коли наш ідеал ще не досягчено, — каже він — то це ще не означає неможливості його досягнення. Коли ж наші традиції в минулому перервалися Переяславським трактатом, так вони знаходили своє, хоч часове воскресення в ча-

си Дорошенка, в часи Мазепи, і нарешті знову повстали в наші часи. А разом з цим воскресенням колосальні процеси „віднайдення себе“, поставлення себе на певне місце в часі і просторі, розвинення всіх галузів власного нашого політичного, економічного і духового життя, — розпочалися і свідком цих процесів не тільки ми, але і Європа“...

Ідеал української державності не може бути втиснутий у вузькі межі

Симон Петлюра був переконаний, що „логіка розвитку національного руху в Україні веде до повторення військових подій 1918—1920 років. Цей конфлікт, — каже він, — матиме місце незалежно від влади в Росії. Всі вони для нас мають однакову важу, бо однаково не миряться з існуванням державної незалежності України і однаково будуть боротися проти неї і з нею, як політичними так і мілітарними засобами. Між царською Росією і комуністичною для нас не має різниці, бо обидві вони уявляють тільки різні форми московської деспотії та імперіалізму. Ідеал державності української не може бути втиснутий в вузькі межі федерації, конфедерації, тим більше автономії, ні з Росією, ні з ким би то не було“...

Справа самостійності України буде вирішуватись підрахунком організованих сил української нації

Коли деякі російські кола, бачучи, що український національний рух до своєї самостійності і державної незалежності не можна спинити і, що так чи інакше ця справа буде вирішена, то вони почали ширити в міжнародних і українських політичних колах пропаганду за федерацію з Росією. На це Симон Петлюра відповів: „Спинити природній розвиток національної свідомості провокаційними заходами федерації, ледве чи пощастить росіянам“... І додав: „Як реальний політик я знаю, що в остаточному моменті справа федерації чи самостійності України буде вирішуватись підрахунком організованих сил нашої нації, як політичних так і військових. Коли це питання вирішуватиметься за моє життя і за моєю чинною участю, то я все робитиму, що до цього моменту українська армія мала десятки тисяч гармат і сотні тисяч рушниць. Маючи це знайдя в руках, навіть українські соціялісти інакше розмовлятимуть з росіянами із ІІго Інтернаціоналу“...

Не забуваймо про меч

Симон Петлюра вважав, що справа української державності може вирішуватись лише зброею в українських руках і закликав вчитись міцно тримати її в своїх руках. „Отже: не забуваймо про меч; учімось міцніше тримати його в руках, а одночасно дбаймо про підживлення нацією моральних елементів її буття, творчої любові до Батьківщини, сторожкості до ворога та помсти за кривди, заподіяні ним, — в симбіозі тих елементів знайдемо вірний шлях до звільнення і програму будівництва“...

Гасло — „не забуваймо про меч...“ Симон Петлюра розумів не в вузькому значенні. Він

(Продовження на 8-й сторінці)

Віталій БЕНДЕР

ПЕРЕД ОФЕНЗИВОЮ

(Розділ з роману „Голубі тумани“, частина друга: „Фронтові дороги“)

Після відбиття від німців військами Південного фронту Лозової, Барвінково, Балаклеї та інших населених пунктів, командуючий фронтом, маршал Тимошенко, переніс свій штаб до Старобільського, яке хоч і мало статус міста, скорше нагадувало собою велике село. Проїжджаючи в той час через станцію Старобільськ, солдати бачили на запасових коліях безліч люксусових вагонів, хоч мало хто з них знати що цими вагонами в моменти небезпеки чи посунення військ вперед, поспішала в запілля, чи переносилася на зайняту територію численна свита маршала. Хоч штабові вагони стояли на станції, проте маршал із своїми помічниками та технічною обслугою був вкощаний в бік верховини, що здіймалася на півден від міста. До нашвидку споруджено-го в боковині гори тунелю йшло тисячі дротів із усіх ділянок південного фронту. В цьому місці штаб був цілковито безпечний. Летунські формaciї ворога, навіть, якщо б залітали на бомбардування серіями на протязі цілого дня, нічого не могли вдіяти штабові.

Маршал Тимошенко в той час ще знаходився в неласці головної квартири, хоч за не-успіхи на Середньо-західному фронті в час літньої офензиви німців відробився легше, ніж Будьоний, якого просто відкликали із Південно-західного фронту і здали у військовий архів. В звязку з поважними успіхами німців на півдні, особливо на чорноморському поборжжі, Південно-західний фронт наприкінці 1941 року був поділений на два фронти — Південно-західний і Південний. Південний фронт тягнувся від Ростова до Харкова і цю ділянку під своє командування отримав Тимошенко. Всі його підвладні розуміли, що з обрізанням ввіреної йому ділянки, були обрізані також і його високе перед війною становище, його авторитет в головній квартирі і, що найголовніше цим було показано, що він не був таким здібним, як припускалося раніше.

В часі перебігу війни об'явилися нові військові зірки, що успішно адваансували на маршалів. Хоч Жуков, Беляєв, Васілевський, Маліновський та інші залишилися по званню генералами, кожному було ясно, що не пройде багато часу, як вони стануть маршалами і остаточно притемнятимо собою колишніх богів советської армії — Ворошилова, Будьоного, Тимошенка та інших. Тимошенко був рішений за всяку ціну реабілітувати себе і помимо пе-

ресторог своєї розвідки, помимо критичної настави ставки, плянував близкавичним ударом відбити Харків, при цьому також взяти Полтаву, врізатися до Дніпра і таким чином розрубати німецький фронт на Лівобережжі на дві половини. Далі, за його плянами, ставка мала переважаючими силами вдарити на одну з частин розрубаного фронту і згорнути її в Даїпро. Успішне реалізування цього пляну означало — підняття бойового духу військ, очищення від німців значної частини України, встановлення коротшого контакту між півднем і Москвою і розгруження приволозьких залізниць, якими в даний момент, великим об'їздом, йшли військові вантажі в обидва керунки. Із усіх перечислених вигод найголовнішою наразі була одна — підняття бойового духу військ. Як показала практика, перемога советської армії під Москвою, в Керчі й Феодосії, а також під Харковом, ліквідувала міт про непереможність німців і до деякої міри помогла советским солдатам позбутися почуття меншеварності. Для Тимошенка ж в плясованій кампанії основним моментом було показати ставці і військовим молодикам, що списувати його до військового архіву надто зарано.

Помічників маршала турбував факт, що їхній начальник рішив нанести німцям удар в місці, яке і так вже було загрозливо висунуте наперед. Після перемог зими, після взяття Лозової й Барвінково Південний фронт на північному відтинку, тобто проти Харкова, поміж Куп'янським та Ізюмом з більш-менш прямої лінії зламувася майже перпендикулярно на Захід, добігав залізниці Лозова-Харків, круто завертав на північ і так же круто вертався на схід через Балаклею до Куп'янська. Другими словами в цьому місці фронт утворював мішок, глибоко врізаний в зайняту німцями територію, ширину до 70-90 кілометрів і глибину до 100 кілометрів. Плян маршала полягав на тому, що цей мішок ще більше поглибити. І на випадок, коли б німці спромоглися під час наступу советських військ на Харків чутливо вдарити на Слав'янськ і вийти на Ізюм, це означало б, що советські армії, розпозиціоновані в мішку, були б відрізані від запілля.

Члени штабу Південного фронту вказували маршалу на цю небезпеку, але його вабила складна ситуація — під Харковом німці мали дуже малу кількість військ. Головна квартира

Схиливімо свої голови перед світлою пам'яттю великого Лицаря Вітчизни в цю сумну для нас 30-ту річницю його трагічної і мученицької смерти

— ставка — кілька разів цей плян відкидала, але Тимошенко не подавався. І коли розвідувальні органи донесли, що німці приспіщеними темпами концентрують свої війська під Ростовом, щоб на початку літа започаткувати там велику оfenзиву, головна квартира взяла під розвагу плян Тимошенка і затвердила його з вказівками, щоб реалізація пляну почалася швидше німецької оfenзиви на південні та цим самим внесла в німецький штаб елементи конфузу.

Під кінець зими 1941—42 рр. на цьому невеликому квадраті, з трьох сторін оточеному німцями, скучилося до 25 советських дивізій. Для реалізації пляну Тимошенко зажадав від ставки додаткових 30 дивізій, що їх після започаткування оfenзиви на Харков вже плянував вводити до бою поступово, тим самим розвиваючи й поширюючи наступ. Оfenзива була запланована на травень місяць і на неї маршал Тимошенко поклав усі надії: на випадок успіху його зірка мала спалахнути на всю широчину і довготу СССР; провал означав слідування за Будьонним. В той час поміж високими військовиками навіть ходила поговірка, що нагадувала поговірку з громадянської війни, але мала інше значення. Коли в громадянську війну вислів «Отправить в штаб Духоніна» означав розстріл, то тепер вислів «Отправить в штаб Будьонного» означав списати генерала чи маршала з дієвої служби і відправити десь в запілля як такого, що розумівся на модерній війні, як вовк на зорях.

Генерал-майор Шостак не любив Тимошенка. Про це знати маршал, але нічого з того не робив. Він досить добре знати своє оточення: хто з генералів був звичайним собі кар'єристом, що заради підвищення в ранзі міг чистити йому чоботи; хто з них був в прямому зв'язку із ставкою поза його плечима, отже, кого треба було боятися; хто з них був, чи намагався бути занадто незалежним від нього. Генерал-майор Шостак належав до останніх, але, як військовик, був досить здібній. В штабі Тимошенка він був від початку війни і це завдяки йому ще на Правобережжі цілий штаб був врятований від німецького окруження. Часто на нарадах Шостак висловлював на адресу Тимошенка тяжкі критики і той їх вислуховував без слова, хоч іншим не дозволяв і пікнути. І це все не тому, що Тимошенко належав до тих, що прощають неслухняність підвладних, і не тому, що він поважав генерал-майора, а тому, що Тимошенко найбільше шанував себе. За діяльність фронту в цілому не відповідали окремі люди з штабу, а командуючий фронтом. Отже, все, що доконували отакі одчайдухи, як генерал-майор Шостак, йшло в багаж Тимошенка. Тому маршал, якщо б міг, радо прийняв до штабу більше таких генералів, але тепер мусів вдоволятися тим, що мав — переважно партійних генералів, що дістали звання на поспіх, вже під час війни, не маючи ніякої військової освіти, бо перед війною були зайняті на високих партійних посадах.

Генерал-майор Шостак був начальником оперативного відділу фронту. Хоч в тунелі він мав досить вигідний кабінет, але він більшість часу залишався на квартирі в містечку. З тунелю до його приватної квартири було протягнуто кілька проводів і поних він давав розпорядження своїм підлеглим. До тунелю їхав хіба на особистий виклик маршала.

Шостак, як на його рангу, був молодим чолові-

ком — щойно минуло 42 роки. Був одружений і мав двох дітей. Та влітку, під час бомбардування штабу німецькими літаками, загинула його дружина, що весь час була з ним. Дітей він відправив до Астрахані, куди евакуювалися з України його батьки. З тих пір його вдача дещо змінилася. Він сильно пив, завжди на своєму помешканні тримав кілька штабісток і варто відмінно було тільки й чули, що співи та регіт. Про ці його слабості знати маршал, але намагався не добачати їх, бо й сам щодо горілки та жінок мав погану славу. Ця слава пішла по СССР з часу його нефортунного романсу з Оксаною Петрученко, славною артисткою, — співачкою, що померла, намагаючися позбутися дитини від нього. Та й тепер, в Старобільську, дарма, що його дружина була при ньому, він часто пропадав в кампанії медсестер та штабісток.

Цього разу на квартирі Шостака кампанія була невелика. Жінок взагалі не було. Довкола стола, окрім господаря, сиділи чотири штабістки, три полковники і один підполковник. Цідили горілку і ждаво говорили. Найбільше говорив Шостак.

— Я певний, друзі, що німці знали, кого вибрали за козла відпущення на нашому боці. Для цього наш Семен найбільше надається. Справді козел. І твердолобий, як козел. Намагався переконати його, що німці навмисне роблять під Харковом демонстрацію, відтягуючи свої сили, щоб заманити нас ще глибше в мішок. Це ж ясно, що вони теж готуються до літньої оfenзиви, і концентрація німецьких військ біля Ростова — це блеф, це концентрація на показ нам. Дійсно, в таке може повіріти лише наш маршал. Навіть не треба бути військовиком, щоб бачити, що посунення німців на схід від Харкова означатиме, що ми мусимо залишити Ростов без бою, бо це грозить йому окруженням з півночі. Тоді, як посунення німців понад Чорним морем без супровідної оfenзиви десь на півночі — було б безумством, бо дає нам можливість вдарити на висунуте крило з півночі і сходу. Питається, невже німці такі дурні що відмовляться від удару, який забиває два зайці, а натомість впадуться до наступу, який не даст нічого, або до наступу на двох крилах, яким осягнуть те саме, що й наступом з одного Харкова? Сто разів повторював це Тимошенку. Не бере... Хіба ж можна переконати козла? Він помішаний на Харкові, і, скажу вам відкрито, це помішання кощуватиме нам дуже дорого. Я лише уявляю, що нас чекає весною. Спочатку я все вірив, що ставка відкіне цей плян. Щось довго там з ним воловодилися, але вкінці затвердили. Ну, із ставки нема чого дивуватися, там сидить такий стратег, що тільки й хочеться сказати: яких лише парадоксів в цьому житті не трапляється! Війною керує людина, яка навіть всіх військових термінів не знає. Чи ви читали коли-небудь його наказ? О, боже! Лепетання дядька, не краще...

Штабісти цідили горілку, посміхалися, але ніхто з них не піддакував. Вони зовсім не боялися генерал-майора, але боялися сами себе. Адже генерал-майор так зневажливо висловлювався про Сталіна. Хто його знає, яка таємна функція он того полковника, чи того, чи оцього молодого підполковника? Можливо, якраз таємний відпоручник від О. О. Що ж, генерал-майор не дбає за себе, як вип'є, то говорить все, що на язик прийде. Хай. Але вони воліють краще мовчати.

— Ну, це стара тема... обридло... Штабісток нowych немає? — і генерал голосно розсміявся.

— Ні, не чув, щоб прибуло поповнення, — відповів підполковник. — До речі, — провадив він — у нас тут страшна скука. Просто жах! Штаб фронту, а навіть оркестри немає. Коли я був з дорученням в штабі Південно-західного, то просто не хотів звідти іхати. Красата! Вони там живуть дійсно розкішно. Танці, вечірки, спільні обиди, а оркестра яка! Дійсно, є де розважитись. А у нас? З нудьги пропасти можна. Як ви думаете, товаришу генерал-майоре?

— «Замечані по существу», — із смішком відповів генерал. — Ні концерту у нас, ні вистави... Що той відділ культурної обслуги робить?

— Мають кілька пересувних кіноустановок і крутьть до зарізу «Чапаєва» та «Волочаєвські дні». Навіть ленти путньої не мають... Казав мені начальник відділу, що на весну сподівається приїзду джазу Скоморовського. У нас тут пограють, та й на фротові дільниці навідаються.

— Коли це весною? — запитав генерал.

— В квітні, або в травні...

— В травні буде не до концерту... Ось що. Обов'язково напишіть заявку до ставки, в культурний відділ, щоб прислали в наше розпорядження джазову оркестру. Бо вони ще пришлють духову. Духовиків маемо повно в кожному полку, тільки ж вони нічого більше не вміють, окрім «Москви майської». От де халтурники...

Товариство п'яніло. Пляшки спорожнювалися скорше. Розмови жвавішли, переважно, на невійськові теми.

* * *

Майже за тисячу кілометрів від Старобільська, на Волині, в одному з приміщень суворо хороненого сектору також сиділо товариство, але представніше і вибраніше, ніж те, що його ми щойно залишили. За великим, круглим столом сиділи Гітлер, що недавно став головнокомандувачем на місце Браухіча, генерал-фельдмаршал Кляйст, генерал-фельдмаршал Кайтель та кілька генералів із східного фронту. Поодалік від стола за стеномашиною сидів військовий стенографист і м'яко клацав ключами записуючи все, сказане фюрером і його співрозмовниками. Говорив фюрер:

— ...Тон советської преси дуже піднесений, але придавати цьому великого значення не треба. Це ще не значить, що росіяни отріялися від нашого літнього удару. Вони не отріялися й не отріянутися. Дехто з колег заявляє, що вони таки поставили нам гідний спротив під Москвою. Дурни. Ще раз повторюю: під Москвою ми спасували не перед росіянами, але перед їхньою зимию. Якщо б ми мали силу доточити до літнього часу теплих ще два-три місяці, я певний, що ми справилися б з Сталіном одним ударом. Природа змусила нас викінчити його двома ударами. Другий удар почнемо, як я вже нераз говорив, пізньою весною, коли погода, переважно, устabilізовується і нашим мото-частинам не грозитиме небезпека ув'язнити в багнюку. За літній час ми мусимо вийти далеко за Волгу і стояти на березі Каспійського моря — в Баку. Мені здається, ми зробили зло, коли почали наступати на Москву обходом запізно. Треба було розвити наступ на середині фронту, посунутися далеко на Схід, обрізати столицю від Уралу і Півдня і лише чекати. Перепінили ми Браухіча. Я шкодую, що не очолив командування в момент удару на Росію...

Генерали сиділи, як мумії — ні руху, ні голосу. Якби ще не кліпали повіками, і якби Гітлер не жестикулював, посторонній виніс би враження, що зайшов до галі з восковими фігурами.

— Наступ почнемо з району Харкова. Маршал Тимошенко, здається, збирається робити те, що ми хочемо. Розвідка звідомляє, що він мас апробату Сталіна вдарти весною на Харків. От і прекрасно. Всі летунські з'єднання з харківського театру треба також перекинути в інше місце, але в таке, щоб в момент нашого ривку, вони із вимушених становищ дали добру підтримку наземним військам. Не думаю, щоб росіяни розгадали наш плян. Я вже бачу, як по Дінець ми відрізаемо всі советські армії біля Харкова, на плечах ворога входимо в Ліску, Вороніж, загинаємо на південь і совети самі залишають Ростов, Міллерово, Кам'янськ, Новочеркаськ, Ворошиловград та інші малі й великі міста. А не залишуть, тоді ми досить легко згорнемо їх в Азовське море...

Гітлер таки був артистом. В його ораторських здібностях ніхто не сумнівався, але мало хто із присутніх генералів припускав, щоб він міг запам'ятати назви міст, що їх не легко вимовляти, і взагалі без карти так ясно відворити перебіг майбутньої офензиви. Мало хто з них догадувався, що фюрер, перед отакими нарадами, ступав військову карту по 5—6 годин. І якщо б хтось з генералів осмілився спитати його про хід боїв біля Вязьми, чи під Ленінградом, Гітлер напевно змущений був би взяти карту, або відповісти: «Сьогоднішніх напад це не торкається». Щойно завтра, чи післязавтра, коли присутніми на нарадах будуть викликані з Московського чи Північного фронтів командири й генерали, Гітлер до подобиць виступає й ті ділянки, щоб робити на фронтовиків приголомшуюче враження. Його жести, випази на обличчі, контролювалися відображенням в лзеркалі, що висіло на стіні позаду генералів. Коли фюрер, говорячи, дивився поверх них, він не шував за свіжою думкою, а слідкував за своїм відображенням в дзеркалі. Пригадивши косяк чубу, що тонким настилом закривав краєчок лоба і звисав до скроні, Гітлер провадив далі:

— Отже, найбільш демонстративно оголосити харківський терен. Треба дати зрозуміти Тимошенку, що ми ніби свідомі того, що він залалеко висунувся до переду і не сподіваємося поглиблення ним зробленого зимию влому. Мої панове! Це є мій власний плян і якщо він провалиться, то не тому, що я не здам іспиту, як головнокомандувачий, а тому, що ви не візьмете до уваги всіх моїх вказівок. Це було б все щодо літньої офензиви на півдні. Якісь запити, чи зауваги?

Запачувала мовчанка. Гітлер взяв олівець і почав робити в своєму нотатнику якісь помітки. Було так тихо, що можна було чути бігання олівця по папері.

— Мій фюрер! — підвівся Кляйст. — Я уважно вислухав ваші рекомендації щодо стрибка на Волгу. Я зрозумів, що його мали б виконати війська Південного фронту. Проте я нічого не почув від вас про охорону нашого північного флангу під час пролому на Схід. Вважаю цей момент дуже важливим, бо краще переопінити ворога, ніж не-поопінити. Якщо своїм південним крилом ми висунемося далеко на Схід, це означатиме, що ро-

Шпигунство вчора, сьогодні, завтра

(Продовження з попередніх чисел)

Кожна держава, під час війни, запроваджує цензуру (контроль) приватної і державної переписки, а також часописів та періодичної літератури. Деякі держави провадять цензуру усього часу. В демократичних державах цей метод підпадає під палку критики. Думка проте, що урядовці читають листи, викликає обурення в населенні демократичних держав. Крім того вважають, що це є насильніший неповороткий апарат, який мало приносить користі, а лише витрачає державні гроші та завантажує безпотреби людські сили. Але проти всього треба ствердити, що цензурний апарат є корисний під час війни, а в деяких галузях, і під час мирного часу, приносить велику користь. Цензура бореться проти шпіонажу. Цензори допомагають викривати: звязки шпіонажу, приховані адреси осіб, що допомагають шпикам ворожих держав та розголожені мережі ворожої агентури. Праця цензора є сумна і нудна. На тисячу пострілів втрапляє один в ціль, і то іноді без наслідків.

Один англійський цензор удостоївся відбитка свого обличчя на фотозніятці. Трапилось це так: Один німецький шпик, по прізвищу Розенталь, подорожував до Англії через Данію. З Копенгагену він написав лист до свого друга в Німеччині; він був до того наївний та недосвічений шпик, що в листі зазначив: «при закінчені школи шпіонажу — отримав незадовільну оцінку... іду до Англії на шпигуську працю. ...В Англії буду вдавати продавця запальничок...»

Запакований лист відніс на пошту. Сортиrovщик листів так був зайнятий, що незвернув увагу

сіяни зможуть вдарити на нас широким фронтом з півночі...

Генерал-фельдмаршал Кляйст ставив це питання в переконанні, що відповідальність за літню операцію буде віврено йому. Тому заздалегідь страхував себе перед всими невдачами. Стоячи, він чекав на відповідь. Гітлер продовжував писати. Враз відклав олівець, подивився на Кляйста, дав зрозуміти йому, що зрозумів його побоювання, і недбало кинув:

- Все?
- Явось, мій фюрер!
- Можете сідати...

Гітлер знову підняв із стола олівець і, вистукуючи ним по накривному сукні, роздільно відповів:

— Для виходу на Волгу ми зформуємо окрему групу і вівримо її надійному нашому полководцю. В цю ударну групу ввійде одна румунська армія, три італійських дивізії і, розуміється, одна із наших найкращих армій плюс роди допомігових та технічних військ. Кандидатура на очолення цієї групи вже є. Ви ж, дорогий Кляйст, очоліте про-лом на Кавказ... Ясно?

— Явось! — дружньо відповіли генерали.
— Тепер пробачте мені, — сказав, підводячись Гітлер.

Генерали вдарили закаблучками і у відповідь фюрер засалютував їм недбалим партійним привітом. У супроводі Кайтеля скрився за одними із дверей...

ги на лист та кинув його в пошту-торбинку для Німеччини, але лист непотрапив до Німеччини, а потрапив до Англії. Коли лист був вскритий англійським цензором то останній дуже зрадів, що втрапив на ворожого агента.

Лист наробив метушні і поставив на ноги увесь англійський Скотланд Ярд, — Розентайльова подорож до Англії була предрішена, крім цього він одержав кличку: «невдалий грек ніж шпигун». Як тільки Розенталь прибув до порту Невкастель, на борту пароплава під прапором нейтральної держави, то негайно був заарештований агентами Скотланд Ярда. Пізніше за півгодини, на віддалі трьохмільової зони, він був звільнений з під арешту. Такий жарт розиграв, певно відповідальний працівник Скотланд Ярду, з англійським цензором.

* * *

Тепер без жартів. Ці жарти кінчилися у тому ж 1915 р. у тому ж самому цензурному відділі. Шпигунський епізод бере свій початок відтіля, де був розграний цензурний жарт. Одна англійська оборонна організація виставила «чорний лист» прихованих адрес осіб, які перебувають в нейтральних державах і допомагають ворожій агентурі. Крім них у листу потрапили особи, які можуть бути використані в напрямку небажаних дій проти Англії. Одного разу цензор, вже позакінченні перегляду листів, переглядав часописи і в одному голландському часописі натрапив на адресу, що була зазначена у «чорній листі». Адреса була в Голландії. Листа при часописі небуло, часопис виглядав нармально, але цензори знають що робити в таких випадках, — часопис був перевірений на хемічне чорнило. Перевірка виявилась не без наслідків. На кантовій стрічці часопису яскраво виявилися закодовані слова: «Ц. буде іхати на північ і подасть вістку з черги 201.» На часописі стоїть поштовий штемпель голландського містечка Детфорд. В цих закодовано-магічних словах цензор знайшов нитку що допроваджувала до німецького шпигуна, який перебував в Англії. Далішою місією по розшуку шпигуна взяв на себе Скотланд Ярд. Агентура Скотланд Ярду встановила, що в Детфорді існує лише одна вулиця по назві «Гіх стріт», яка налічує черги будинків до 201. В будинку ч. 201 проживає пекар Петер Ган, він має англійську принадлежність, але німецького походження. Незабаром до Петера Гана з'явились голландська таємана поліція з агентами Скотладн Ярду. Петер Ган, безумовно всі йому закиди відкидав, як без підставні, але при обшуку, між взуттєвою пастою та щиткою, було знайдено хемічне чорнило, цього відкинути він вже неміг, докази були внаявні. Сусідка Гана повідомила: П. Ган мав відвідувача, цей чоловік був чесний, пристойний, замріяний та здається російського походження, мешкає в містечку Бломбuri. Агенти Скотланд Ярда відшукали можливе мешкання відвідувача Петера Ганна. Господиня будинку повідомила, що вона має мешканця по прізвищу Мюллер і він виглядає так, як його описали агенти Скотланд Ярда. Далі повідомила

вона, що він поїхав до Невкастлю — «півчна подорож». В Невкастлі Мюллер був заарештований. При переслуханні було встановлено: Мюллер був добрим морським шпигуном з набутим досвідом шпиунської тактики, і при цьому високо інтелігентна людина. Останне при допиті показало, що Мюллер мав свій власновироблений код для пересилання шпигунських звідомлень. Він користувався такою методою: В Британських провінційних часописах подавав закодовані об'яви такого, прикладом, змісту: «Вельосипед для продажі»... або ...«Помешкання для винайму»... Ці часописи пересилав на приховані адреси в нейтральних державах. Адресат розшифровував об'яви та складав відомості для німецької таємної служби. Мюллер народився в Росії, але був німецько-балтійського походження. По встановленні його шпигунської діяльності, його було віддано до брітанського військового суду. Британський військовий суд виніс вирок смерті через розстріл. Вирок був виконаний.

Відповідальні робітники Скотланд Ярду довгий час використовували код Мюллера. Вони так як і Мюллер подавали об'яви у провінційних часописах і потім відсилали до Голляндії, таким чином викривали нові шпигунські зв'яки. Чотирма місяцями пізніше, німецька таємна служба повідомляє (давно розтріляного) Мюллера, що його звідомлення не відповідають дійсності і тому його (вже мертвого) звільняють від шпигунської роботи.

За чотири місяці на руки офіцерів англійського Скотланд Ярду, поступило, від німецької таємної служби, 400 фунтів стерлінгів. Офіцери Скотланд Ярду незнали що робити з цими грішами, але пізніше додумались: купити авто для Скотланд Ярду і назали його — «Мюллер». Так закінчилася кар'єра німецького шпигуна в Англії.

* * *

Нижченаведений приклад показує, як можна завести в обману. Приклад показує, що цензура в більшості випадків працює для оборони, але і між цензорами зустрічаються шпигуни. Такий шпигун був у англійському цензоровому бюрі, він був розумніший ніж всі останні. В 1914 р. люди, малим лише числом мали паспорти або якісь виказки подібних до паспортів, майже по всій Європі, завиключенням Росії та Туреччини. Цей факт давав можливість європейцям подорожувати по всій Європі та колоніях, будучи майже неперевірними. Один німець, по прізвищу Зільберт, довгий час перебував за межами своєї батьківщини. Він володів добре англійською мовою, перебував при брітанській колоніальній армії в Північній Африці. Потім жив в Америці, а пізніше переїхав до Канади. Тут і почалась його шпигунська діяльність на посаді цензора. Як тільки Зільберт з'явився в Канаді, то негайно запропонував свої послуги на праці і, безумовно, був негайно принятий на працю. Німецький воєнний аташе в Канаді був знайомий з Зільбертом і завжди допомагав йому в здійсненні якихось плянів. По вибуху війни, у Зільберта визрів плян допомоги своїй батьківщині, незалежно яким шляхом. Він мельдує себе добровільно на службу в цензурі. Зільберт пасував сумліно і чесно, це допомогло йому швидко зайняти керівне положення в цензоровому відділі. Керівне становище відкрило великі можливості для шпигунської праці. Він міг вільно, не тільки збирати

відомості з перевіряємих листів, або приховувати можливі вияви шпигунства, через пошту, але й, під прикриттям цензорового штемпеля, пересилати звідомлення на затаєні адреси в нейтральних державах. Зільберт просто був геніальний у своїй праці. Копії всіх листів, які пересиливались англійськими військовополоненими в Німеччині потрапляли до рук німецької таємної служби. Зільберт свою працю добре продумував і маскував, він мусів діяти дуже обережно, щоб не викликати підозри. Це йому вдавалось, він пильно затирає всі сліди шпіонажу. Майже всі звідомлення тримав в голові і за малим виключенням знімав копії з листів у своєму другому помешканні. Зільберт винаймав друге мешкання, а в своєму будинку улаштовував музикальні вечори, картові сеанси. Присутні веселились та розпускали багато розголосу про вечері у п. Зільберта, прикривало підозру до Зільберта. Сам Зільберт коротко перебував на цих вечерах, в більшості, він на свої другі квартири копіював листи. Листи приносив з цензорового відділу, вскривав їх, фотографував і ранком повертає у цензорове бюро. Так спокійно провадив свою діяльність цензор-шпигун.

Головні труднощі були з доставанням матеріялу, прикладом, фотофільмів для копіювання листів. В одному випадку він мав багато турбот. Господар крамниці, в якій Зільберт завжди купляв фотофільми, повідомив, що він більше невірює пану Зільберту і неможе продати фільми. Цей інцидент поклав початок кінця шпигунської діяльності п. Зільберта. Зільберт мельдує своєму начальству, що один чоловік підозрює його в чомусь не добром. Поліція відповіла господарю крамниці, що б він більше турбувався за свій крам, ніж слідкував за цензорами. Мусимо візнати, що він був (господарем крамниці) перший, який запідозрів цензора в зрадницькій праці, недивлячись на те, що цей цензор успішно працював в цензоровому бюро напротязі чотирьох років. Безумовно, безперервне посилання звідомлень, які по своему змісту були різні, але придатні для німецького командування, було доступне лише пану Зільберту на протязі чотирьох років. Найбільший успіх Зільберт отримав у 1915 р. В цьому році він натрапив на лист від однієї дівчини до своєї подруги. Дівчина з захопленням писала в листі до своєї подруги, що брат її одержав орден за хоробрість, у воєнний морській флоті що стаціонує в одному порті, близько від свого рідного міста, так що вона може бачити його щодня. Вона писала і про трохи таємні речі, про які лише була посвячена залога пароплавів і ці таємниці були пов'язані з перебудовою торгівельних пароплавів на воєнні. Кожний добрий шпигун, як і добрий журналіст, повинен мати добрий нюх і по запаху відчувасти де пахне новинкою. Зільберт негайно заходився розшифрувати далі. Він, як можна швидше, прибув до цієї дівчини, відрекомендував себе як офіційний робітник цензури та почав начитувати дівчині, що про таємні речі неможна так легковажно писати до подруг. З притнобленням вибаченням дівчина відверто почала розповідати про бажану річ для п. Зільберта, перед таким чесним і ввічливим цензором. Дівчина безумовно не розповідала про таємницю в подробицях, а лише загально. Але ї цього було досить для досвідченого шпигуна, щоб встановити в чому саме полягала таємниця пере-

будови торговельних пароплавів. Справа йшла про так звані «Кю — пароплави», які міцно озброювались, гармати закривались сталевими плитами так, що їх можна було швидко і легко скинути і вживати гармати до бою. Такі пароплави давали можливість, під прикриттям торговельних прапорів, невтральних держав близько підійти до цілі і зненацька атакувати бортовою зброєю. Такий метод вживали англійці для боротьби з німецькими підводними човнами. Атака підводних човнів провадилась так: панікуюча група, при вияленні підводного човна, швидко усаджується в човни, захоплюючи з собою пароплавних котів або попугаїв у клітинах, це продовжується доти, доки підводний човен винуриться повністю з води. Торпеди коштують досить дорого і командири таких пароплавів вживають гармати, «Кю — пароплав» міняє торговельний прапор на бойовий і з гармат обстрілює підводний човен.

Однадцять німецьких підводних човнів були потоплені і багато пошкоджено. Командири підводних човнів були здenerовані тим, що ті «старі кольоши», які легко можуть бути потоплені, озброєні як військові пароплави і завдають шкоду підводним човнам. У всякому разі, «Кю — пароплави» з великим ризиком приносили німецьким воєнним засобам неспокій. Можливо, що «Кю — пароплави» принесли б німецькій мор-

ській фльоті більше пошкоджень, коли б німці, через свого шпигуна Зільберта, непізнали таємницю «Кю — пароплавів». Зільберт ніколи невживав трагічних заходів, його шпіонаж був чистий, він ніколи не вживав пістолю або саботажу. Проте його дія у шпигунській війні набирає вищої напруги. Таке напруження утворюють у кожній війні голови, для яких постачались звідомлення. Зільберт для свое батьківщини добре робив, але йому мало були вдячні. Німеччина думала, що Зільберт може більше зробити. Як я пригадую собі, був веселий кінець, коли Зільберт в двох листах від американців до британського адміралтейства знайшов, що один американський природознавець пише до британського адміралтейства: «брітанські човни мусять годувати чайок, тоді чайки будуть збиратись там де з'являється підводний човен, таким чином можна встановлювати перебування німецького підводного човна.» Другий пише, що треба вивчити морських левів так, щоб вони атакували підводні човни, через цю атаку підводний човен незможе далі плисти. Безумовно Зільберт непотребував сповіщати німецьке морське командування про таку «загрожуючу небезпеку» для німецьких підводних сил. На цьому Зільберт припинив свою шпигунську діяльність, небудучи виявленим. Цьому мусів бути вдячний своєму розумові.

(Далі буде)

Безсмертний Лицар

(Продовження з 2-ї сторінки)

його розумів більш широко і більш глибоко. Він вказував, що потребу збройної боротьби за державність мусить усвідомити вся нація і, що вся нація мусить бути перевінта „воєнним духом“. „Воєнний дух, коли його плекають тільки в армії, не дає максимального ефекту... Плекати цю іскру в душі народу уважно — невпинно — означає тримати руку на живчику оборонного інстинкту нації. Це завдання осягається цілокупністю державно-виховавчих заходів і відповідністю праці громадянства, що утворює належну атмосферу для цього і постійно підживлює соки, що за них живиться воєнний дух нації... На цій базі, — каже Симон Петлюра, — виростає те, що зветься „воєнним духом нації“ і, що без нього (як зауважує Лебон) „нарід, як щоб він не був озброєний, був би тільки розпорощеною, нездібною до опору передою“... Не даром такий глибокий знавець психологічних чинників війни, як згаданий Лебон, зауважує: „коли той дух щезне (у народі), нарід уже не має чого більше губити“... Навпаки, при наявленості цього „воєнного духу“ нестрашна й найтяжча поразка“...

Цей дороговказ Симона Петлюри ми мусимо мати на увазі і тут на еміграції, де не тільки не плекається „воєнний дух нації“, а й існує повне нехтування військової справи.

В самостійній українській державі — самостійна і незалежна Церква

Симон Петлюра, як державний муж і політик відріжнявся від більшості державних діячів тим, що висовував на певний план українську Церкву, як виховного чинника державного і

національного будівництва. Провідною думкою в його діяльності в цьому напрямку було унезалежнення Церкви від московського патріархату. До колишнього міністра ісповідань І. Огієнка в 1921 р. Симон Петлюра писав: „Надаючи справі організації української Церкви велике значіння з погляду державного, я, оглядаючи пройдений нею шлях, прихожу до висновків, що ми не продумали до логічного кінця поставленого перед українською державністю питання про націоналізацію нашої Церкви.“

Симон Петлюра далі підкреслює: „Коли зважити вагу політичних моментів такої залежності, то прийдемо до висновку, що така залежність буде все вязати лет і розвій церковної так і політично-державної думки української нації. Якими безуспішними в майбутньому не були б наші здобутки в площині політичної боротьби, все ідею державної незалежності „по руках і ногах“ буде вязати ця залежність в площині церковній. Нація, що змагає до власного державного життя, не може помиритись з такою залежністю“.

Симон Петлюра подав свої настанови в цій справі, включно з розробленними ним структуральними положеннями і формою зовнішньої організації Української Церкви — Патріархатом.

Не можна безмежно жити процентами з колишнього капіталу, не витворюючи нових цінностей

Це твердження Симона Петлюри торкається Державного Центру УНР, що в силу склавших обставин, опинився на чужині, який на його думку повинен бути доцільно реорганізований і діяльність якого повинна бути перебудована

(Закінчення на 23-ї сторінці)

Капітан С. ГОРБАНЬ

Військові проблеми СССР після громадянської війни 1917 — 1920 рр.

На характер советської воєнної доктрини, крім чисто воєнно-технічних елементів та боового досвіду, мають впливи ще марксистські погляди та міжнародні і внутрішні обставини.

Большевики, на протязі майже сорокалітнього панування в СССР, безумовно набували державного досвіду, підготували кадри власних теоретичних працівників і цілком зрозуміло, що тепер їм багато легше творити свою власну воєнну науку, ніж це було в 20-х рр. Тоді Червоної Армії тільки переходила на мирний стан і не мала достатнього історичного досвіду. Реорганізація армії та флоту провадилися лише на підставі досвіду, набутого за часів громадянської війни. Остання тільки й була базою для теоретичних досвідів. Советської воєнної науки, як такої, ще не існувало.

По закінченні громадянської війни, в більшевицьких вищих воєнних колах розгоралось бажання в справі створення воєнної доктрини Червоної Армії. Необхідність мати власну воєнну доктрину диктувалась не тільки умовами переходу армії з воєнного на мирний стан, але й специфічною ролею самої советської держави, як «авангарда світової революції». Звичайно, в ті часи большевики прекрасно розуміли, що до генерального наступу на «буржуазний» світ їм ще далеко, і, крім того, вони самі боялись зворотного. Власне, остання обставина та багатократна перевага Заходу в усіх відношеннях і змушували большевиків розбити підготовку власних збройних сил на два етапи:

Перший етап — підготовки країни до оборони. Для большевиків не можна було допустити поразки СССР, бо з нею була пов'язана і доля світової революції.

Другий етап — створення міцної Червоної Армії. Змінивши обороноспроможність СССР, поступово переходили до такого посилення воєнної потужності країни, яка б дозволила у майбутньому перейти в наступ і дати рішучий бій Заходові.

Залишилось тільки встановити строки для етапів і висунути відповідні гасла для мас. Проте, це не було так легко. Підготовка країни до оборони, а тим більше до «рішучого» бою з Заходом, залежала від економіки країни. А остання, в наслідок технічної відсталості царської Росії та наслідків першої світової війни, а ще більше — громадянської, була в жахливому стані. Не дивно, що тоді, у багатьох керівних членів кампартії з'явився пессимізм і навіть страх перед міцною Заходу.

У вищих армійських колах панували пригнобленість та пораженчеські настрої. В питаннях чисто воєнного характеру було помітне захоплення оборонними теоріями, що пояснювалося результатами першої світової війни з одного боку, та наявністю слабих воєнно-технічних засобів у Червоній Армії — з другого. Багатьом генштабістам (особливо з офіцерів старої російської армії) досвід громадянської війни здавався не показковим для майбутньої війни. Питання запілля, на що звертав увагу Ленін, зводилося ними лише до завдань військового запілля, що на думку боль-

шевиків сприяло штучному відділенню запілля, себто народу, від армії.

Воєнно-теоретичні погляди німецького воєнного публіциста першої половини 19-го століття Клаузевіца були в пошані у вищих воєнних спеціалістів. Treba zaznachiti, що переважна більшість визначних фахівців Червоної Армії, колишніх офіцерів старої російської армії, перебувала під впливом ідей Клаузевіца. Генеральний штаб старої російської армії, що виховав до революції не одного фахівця майбутньої Червоної Армії, сам перебував під впливом ідей чужоземних воєнних теорій, а особливо німецької.

Серед комуністичних провідників також не було на початку єдиного погляду на засоби та форми організації Червоної Армії. Сам Ворошилов, ще в 1918 році, був прихильником збереження елементів партізанщини в Червоній Армії. Правда, це було задовго до кінця громадянської війни і можливо, що Ворошилов тоді не уявляв собі можливості офіцерського корпусу старої російської армії служити советській владі. Відціля й захоплення його ідеєю утворення добровольчих партізанських (червоногвардійських) загонів, в яких він бачив єдину і надійну збройну силу революції.

В решті решт, в компартії переміг такий погляд, що висовував потребу створення регулярної армії, бо стало очевидним, що досягти успішної боротьби, не тільки проти внутрішніх антикомуністичних армій, але й проти чужоземних військ, які ще в 1918 році почали часткову інтервенцію на окраїнах советської Росії, силами однієї Червоної Гвардії, побудованої на принципах партізанщини, було неможливо.

В 1918 році в Червоній Армії командний склад був неоднорідний; 76% його складалося із спеціалістів старої російської армії, зайнятих переважно на штабних роботах, в запільніх частинах та у військових учбових закладах. З введенням в Червоній Армії інституту комісарів, над ними, колишніми офіцерами царської армії, була встановлена воєнно-політична контроля. Помимо самої контролі, в обов'язок цих комісарів входило і політичне перевірювання спеціалістів, що їм, за винятком деяких окремих випадків, вдалося.

Ознайомлюючись з історією організації Червоної Армії, не можна обійти мовчанкою ролю та діяльність Троцького в Червоній Армії того часу. До 1923 року Троцький займав посаду Голови Реввіськради СССР та Народного комісара по військових і московських справах. Не дивлячись на те, що ім'я його було відомо і популярне по всій країні, як найстаршого керівника Червоної Армії, він не завжди мав повноту влади в Червоній Армії. Пояснюються це деяким недовір'ям до нього самого Леніна, як до виходця з ворожої меншовицької партії, а також відвертою ворожнечою до нього з боку Сталіна. Промахи та помилки, що допускав Троцький на воєнній роботі, Сталін використовував як аргументи для доказу «бездарної та шкідливої» праці Троцького в Червоній Армії. В багатьох випадках Сталін добивався

невтручення Троцького в оперативну роботу на деяких ділянках фронту. Серед бойового (революційного) командного складу Червоної Армії, що вийшов з низів і не мав спеціальної підготовки, Троцький також не користувався популярністю. Пояснюється це такими причинами: 1) Троцький був ярим прихильником старих військових фахівців, чим відштовхував від себе революційних командирів; 2) старі спеціялісти під час громадянської війни інколи зраджували революцію. Користуючись великими правами, що давав їм Троцький (інспекторів та інструкторів фронтів, армії та військових з'єднань), вони на фронті або утворювали навмисно обставини анархії, коли були вороже наставлені до советської влади, або, в переважній більшості випадків, сами губилися серед бушуючого моря людських страстей, викликаних революцією.

Ідеї большевицької революції їм були незрозумілі. Службу в Червоній Армії вони розглядали як службу по захисту лише своєї батьківщини (Росії) незалежно від своїх переконань та поглядів. Революція, хаос, дике свавілля мас, були чужі офіцерам старої російської армії, що перейшли або були мобілізовані на службу в Червоній Армії. Не прийнявши відразу ідеї революції, офіцери старої армії, що звикли до служби в нормальніх умовах, звичайно губилися в революційних обставинах.

Цілком зрозуміло, що їм приходилось виконувати виключно функції фахівців, тоді як революційні командири, що вийшли з низів і не мали спеціальної военої підготовки, але були пройняті революційними ідеями, перейняли на себе ролю організаторів Червоної Армії. Так з них висунулися на посади командирів дивізій, армій та фронтів такі особи, як Фрунзе, Ворошилов, Якір, Котовський, Буденний, Щорс, Чапаєв та інші. Багатьох з них в 30-х рр. було розстріляно.

Але керуючись великими військовими з'єднаннями, арміями та фронтами, революційні командири мали при собі штаби, в яких працювали кваліфіковані спеціялісти старої армії. Природно, що між воєнними спеціялістами та їхніми начальниками постійно виникали тертя та непорозуміння на службовому грунті.

Троцький брав під свій захист воєнних спеціялістів. Його прихильники по партії, що займали посади командирів, як правило, були виходцями з революційної інтелігенції і діяли в повному контакти з воєнними спеціялістами, бо слідували за своїм вождем Троцьким.

І навпаки, командири — не троцькисти, в більшості малокультурні люди, дивились на своїх діярників-спеціялістів, як на майбутніх конкурентів по службі. На низах Червоної Армії, в полках і дивізіях, воєнних спеціялістів часто просто не навиділи, а заразом і їх покровителя Троцького. Випадки зради з боку воєнних спеціялістів інколи приводили до того, що низові революційні командири майже не довіряли вищим штабам і іноді відмовлялися виконувати розпорядження вищих штабів по переміщенню частин на фронті, передбачаючи зраду.

Необхідно відмітити, що як воєнні спеціялісти, так і сам Троцький, що був під їх впливом, не дооцінювали своєрідність громадянської війни, її специфічної риси, і тому їх плани воєнних дій, які з зовнішнього боку (з воєнної точки зору)

видавалися бездоганними, насправді часто були непридатні в умовах революційної війни.

І дійсно, громадянська війна на терені бувшої Росії в 1917—20 рр. була істотною відмінною від звичайної війни своєю жорстокістю, безкомпромісів та політичним змістом. Це була війна на абсолютне знищення супротивників у повному розумінні цього слова. Про капітуляцію, що була розповсюджена в війнах на Заході під час воєнної поразки, не могло бути й мови.

Як відомо, большевики добилися перемоги. Під час громадянської війни їм було не до теоретичних розшуків у військовій справі. Революційні командири про теорію і поняття не мали, але вміли прекрасно організовувати маси, провадити серед них політичну роботу, були хоробрі та користувались серед солдат Червоної Армії популярністю. Натомість, спеціялісти, хоча теж відслужили велику службу Червоній Армії, були завжди під підозрою.

В свою чергу, Троцький відплачував тим же революційним командирам, особливо низовим, яких він розглядав як партизанських вожаків, що вносили дезорганізацію в лави Червоної Армії. Були випадки, коли за наказом самого Троцького, або когось з його прихильників, розстрілювали на місцях недисциплінованих командирів і навіть комісарів, що проявили безпеченість. Так були розстріляні комісари на Казанському фронті в 1918 році (проти чехо-словацького корпуса). Звичайно, це сприяло підняттю дисципліни в Червоній Армії. Навіть і досі в советській воєнній літературі нема, крім безпідставних натяків борзописців, скарг з приводу цього на Троцького.

Поруч з Троцьким, необхідно вказати і на Сталіна, який теж відіграв поважну роль в подіях на деяких фронтах під час громадянської війни. Правда, він там виконував роль інспектора-чекиста, а не полководця, як це йому потім приписали. Проте, він зле впливав на долю Троцького. Власне, ще тоді, за часів громадянської війни, і вибухла ворожечча між ним та Троцьким. Сталін тоді не мав такої сили і впливу на партію, щоб міг розправитися з Троцьким, тому йому приходилось шукати союзників. Такими для нього були революційні командири — Фрунзе, Ворошилов, Буденний. І боротьба між Сталіним та Троцьким набула до деякої міри того самого значення, яке мала боротьба між революційними командирами з одного боку, та воєнними спеціялістами і Троцьким — з другого.

Відкидаючи суперечки між ними, що мали особистий, гоноровий характер, ми зупинимося на принципових розходженнях по воєнному питанню. Як відомо, Сталін та його прихильники з революційних командирів не були задоволені Троцьким, як воєнним керівником. Помилки, що безперечно допускав Троцький під час громадянської війни, підірвали його авторитет, як воєнного керівника. Проте, Ленін не знаходив потреби знімати троцького з посади головного керівника Червоної Армії. Чим керувався він при цьому — трудно сказати. Можливо, що Ленін боявся вибуху внутріпартийної боротьби, бо за Троцьким стояла досить сильна група його прихильників. Можливо, що Ленін не довіряв і Сталінові, враховуючи його екстремічні риси. А може і хвороба не давала можливості Ленінові глибше розібратися в цій справі. Так чи інакше, але Троцький

пробув на посаді Голови Реввійськради ССР і наркома у військових і морських справах аж до смерті Леніна. І лише після цього його було усунено з цієї посади. Формально приводом був акт комісії, яка складалася з противників Троцького, що визнала стан організації та підготови Червоної Армії надзвичайно критичним. В дійсності, це була правда, але чи був винен в цьому лише Троцький, та це є питання, дослідження якого треба робити цілком об'єктивно.

До того часу Червона Армія перебувала вже три роки на мирному становищі, але не мала усталеної доктрини, та її організація її була не достаточна. Причиною тому були: з одного боку — малий строк мирного побуту Червоної Армії; з другого — наявність міцної опозиції серед вищого комскладу, особливо в Українській Військовій Окрузі (командуючий Фрунзе); і з третього — ще не були закінчені нові теоретичні розшуки західних воєнних публіцистів, на яких дуже орієнтувалися воєнні спеціялісти та прихильники Троцького.

Все ж таки, вже в ці роки (1921—1924) в Червоній Армії намічались дві концепції її організації. Воєнні спеціялісти та троцькісти (під словом «троцькісти» треба розуміти партійних прихильників Троцького) орієнтувалися на західних воєнних теоретиків. Правда, тут треба зробити пояснення. На Заході в той час воєнними проблемами займалися переважно німці та французи. Погляди їх не були однакові (про це буде сказано далі). Троцькісти та частини воєнних спеціялістів додержувалася французької оборонної системи. Деякі воєнні спеціялісти, як видатний старий воєнний теоретик Свечін та бувший військовий міністер при Тимчасовому Уряді Керенського — Верховський, захоплювалися модерніми німецькими воєнними теоріями того часу (стратегією виснаження, ударною панцерною, але невеликою, армією). Але як одні, так і другі, були в полоні західних воєнних теорій. Свечін та Верховський привели свої ідеї до чіткого вигляду вже пізніше.

Друга концепція утворення збройних сил ССР істотно відрізнялась від першої. Це була концепція утворення армії незалежної від впливів західних воєнних теоретиків. Пояснювалось це тим, що на Заході і в воєнному мистецтві процвітали «шкідливі ідеї капіталізму», які не повинні були мати місце в Червоній Армії. Прихильниками цієї теорії були Фрунзе, Ворошилов, до деякої міри, Тухачевський, Єгоров (майбутні маршали), Блюхер та Буденний (теж майбутні маршали з революційних генералів). В кінці 30-х рр. Тухачевський, Єгоров та Блюхер були розстріляні. Звичайно, Сталін гаряче підтримував цю воєнну опозицію, бо тим самим підірвав авторитет Троцького, хоч не вдавався до подорбництва. На усталення єдиної воєнної доктрини в Червоній Армії в ті роки безумовно впливала боротьба між Троцьким та Сталіним з їх прихильниками з військових. Троцький, хоч і був прихильником втілення в Червоній Армії західних воєнних ідей, проте повинен був рахуватися з пливом на Леніна з боку Сталіна та з воєнною опозицією, на чолі якої стояв Фрунзе. Але й Сталін теж не міг так скоро приборкати Троцького, бо ще не мав такого великого авторитету серед партії. А Ленін, як було зазначено вище, не хо-

тів давати перемоги ні тій ні другій стороні. Можливо, що він і не розумів в деталях воєнну справу.

Обставини в партійному житті тоді склались так, що в першу чергу йшлося про боротьбу між Троцьким та Сталіним за керівництво в компартиї, бо вже було видно, що Ленін не проживе довго. Безумовно, деякі заходи по обороні країни були вжиті, але це, так би мовити, на перший випадок. Наявність же в Червоній Армії прихильників орієнтації на західні воєнні зразки та прихильників утворення цілком нової армії з власною доктриною, зі своєю революційною теорією, сприяла проявленню в ній подвійного керівництва у всіх галузях бойової та політичної підготови військ. Так, напр., Фрунзе, користуючись своїм положенням Командуючого Українською Військовою Округою, провадив свої ідеї незалежно від вказівок з боку Реввійськради ССР.

* * *

Закінчення громадської війни, однаке, не означало відмови від утримання міцних збройних сил в ССР. Ленін, ще в 1920 р., визначив програму переходу їх (збройних сил) на мирний стан наступними словами: «Воєнну поготову ми повинні зберегти на всякий випадок. Не покладаючись на те, що імперіалізм вже нанесені удали. ми свою Червону Армію за всяку ціну зберегти у всій бойовій поготові і зміцнити її.. І ми доб'ємося того, що при скороченні армії ми збережемо таке основне ядро її, яке не буде класти тягар на республіку щодо утримання, і в той же час при зменшенні кількості армії ми краще, ніж раніше, забезпечимо можливість в разі потреби поставити на ноги та змобілізувати ще більшу воєнну силу».

Ця коротка вказівка Леніна проливає світ на напрямок організації збройних сил большевиків на початку 20-х рр. Невелика, але міцна армія мирного часу приймає на себе перший удар на випадок виникнення війни і тим самим дас можливість мобілізувати запілля.

Це була ставка на перекриття в першу чергу. В умовах 20-х рр., коли большевики не виключали можливості повторного зудару в близькі роки із своїми старими противниками, з арміями білих росіян. Польщі, з національними арміями України і інших поневолених Росією народів, — така постава про збройні сили у большевиків, мабуть, була правильною. До цього треба додати, що економіка країни, що пережила сім років жахливої війни та революції, перебувала в такому катастрофічному становищі, яке не дозволяло на таку розкіш, як утримання великої кадрової армії.

Думати про наступ на Заході в той час большевикам і не приходилося. Насамперед, треба було заликувати рани, які були нанесені країні війною та революцією. Вся організація Червоній Армії зводилася до утворення армії, здібної до оборони на перший випадок. Її основна мета, як армії революційної, наступаючої — відкладалася на майбутнє, тим більше, що на Заході перспективи на революцію не виявлялися.

Большевики обвинувачували Троцького за слабу підготову Червоної Армії в 1921—24 рр. Троцький, як «генерал від революції», дійсно в той час захоплювався більше партійною бороть-

бою, ніж працею в Червоній Армії, але, якщо припустити, що він не мав би ворогів в комуністичній партії та керував би Червоною Армією без перешкод з боку опозиції, то реформи в Червоній Армії були б проведені, але з ухилом на європейські зразки. Власне кажучи, дійсними творчими такої реформи були б прихильники західних воєнних зразків, з числа старих воєнних спеціялістів.

В свій час Ленін захоплювався ідеєю міліційної армії. В Західній Європі тоді були відомі міліційні армії — в Швейцарії та в Норвегії. Але досвід їх не міг задовольнити большевиків, бо ні Швейцарія, ні Норвегія не могли дорівнюватися СССР, як розмірами, так і тими політичними завданнями, що перед собою ставили їх уряди. Наявність же невеликої кадрової армії немогла все ж таки задовольнити большевиків. Воювати з невишколеним резервом їм не випадало. І проблема резервів стала однією з основних проблем в Червоній Армії на початку 20-х рр.

Цю проблему большевики розв'язали шляхом утворення територіальних частин в Червоній Армії. Існування, одноразово, кадрових і територіальних частин в армії повинно було забезпечити країну від нападу ззовні і дати можливість накопичити підголовлені людські резерви ще в мирний час. Кадрові частини повинні були прийняті на себе перший удар ворога, а територіальні (міліційні) — винести весь тягар війни. Такий був задум большевиків по утворенню збройних сил.

По питанню щодо загальної організації Червонії Армії особливих розхоложень в вищих колах Червонії Армії не було. Натомість, в питаннях методи переведення війни, підготови солдат (особливо політичної) між Троцьким з прихильниками та опозицією в Червоній Армії існували пілком протилежні погляди. Поки ще жив Ленін, боротьба між противниками, хоч і не затаювалась, але не була відома широким колам офіцерського складу Червонії Армії. Перед компартією на початку 20-х рр. постало логічна проблема — ліквідація гострого конфлікту між селянством та партією (владою). Від розрішення цього питання залажала сама доля советської держави. Тому комуністи взялись в першу чергу за переведення НЕП-у (нової економічної політики), а не за проблеми Червонії Армії. Сталін, правда, намагався інколи пе ребороти Троцького, але не йому не вдавалося поки ще жив Ленін. Троцький спирається на авторитеті воєнних спеціялістів, яких своєму часу підтримував і Ленін.

Проте, боротьба в вищих колах Червонії Армії весь час продовжувалась. Фрунзе неодноразово намагався провести свої ідеї щодо утворення збройних сил, при чому, так як і Сталін, мотивував необхідністю добитися єдності в вищих колах Червонії Армії.

Ленін не виявив великого захоплення проектом Фрунзе на початку 1921 р. «З точки зору перспектив ваш підхід, безумовно, правильний, — казав він. — Звичайно, ви повинні готовуватись до завдання повного оволодіння військовою справою і відповідальну роботу вести. Будь ласка, вчіться, висовуйте молоді сили...» Йому було ясно, що в той час бракувало кадрів, спеціялістів і плохого реорганізація (справжня) армії немогла бути здійснена без техніки. Тому він і визнав їх до-

цільними лише в перспективі, себто в майбутньому.

Різні були настрої в колах Троцького та в колах воєнної опозиції (Фрунзе). В колах Троцького панував пессімізм, досвід громадської війни не вважався придатним в майбутніх війнах; вважали, що за технікою буде рішаюче слово в майбутньому, що приоритет в військовій справі з давніх давен належав Заходові, як в практиці, так і в теорії.

Фрунзе, навпаки, був оптимістом. З західними теоріями він знайомився, але вони на нього не впливали, бо ісповідуючи марксо-ленинську політичну доктрину, він намагався автоматично переносити погляди своїх вчителів на військову справу переходячи, від твердження про «загнання» капіталізму взагалі до невизнання західної воєнної науки, як науки «буржуазної».

Якщо Троцький та його оточення не могли найти особливих, нових шляхів розвитку воєнної справи, побудованих на досвіді громадянської війни та на марксистських догмах, в силу свого переконня в тому, що техніці та зброї лема діла до політики, то Фрунзе упевнено і настирило їх цих нових шляхів, шукав. Він був першим офіцером в Советській Армії, що давав определення воєнної доктрини на базі марксистських догм. За Фрунзе мистецтво залежить від політичних та економічних умов даної країни. Це, звичайно, тепер не новина, але суть вчення Фрунзе полягала в тому, що він насамперед висовував класовий характер воєнної доктрини. «Політичні цілі, матеріальні та духовні ресурси, — писав Фрунзе, — є факторами незалежними від воєнних теоретиків. Завдання останніх полягає в тому, щоб викрити ці об'єктивні елементи і зробити відповідні висновки». Здібність стати на точку погляду комуністичної партії, Фрунзе вважав необхідною головою умовою плодотворчої теоретичної та практичної роботи для воєнних спеціялістів. Тези про неполітичність армії він не визнавав. Навпаки, в багатьох випадках він підкреслював, що характер армії є виразом класової істоти держави.

Торкаючись загальних питань воєнної підготовки держави, Фрунзе вказував, що будувати оборону країни необхідно виходячи з т'єїх наступних положень: «Поперше, — на ясному і точно му уявленні про характер майбутньої війни; подруге, — мати правильний та точний розрахунок сил і тих засобів, що будуть мати наші можливі противники; потрете, — мати такий же розрахунок власних ресурсів». В цих формулюваннях Фрунзе нема нічого нового. Це старі істини. Але для нього, як і для його противників в колах Червонії Армії, важливим було определення характеру майбутньої війни, без якого большевики не могли приступити до єдиної організації своїх збройних сил та до утворення власної воєнної доктрини.

Власне, на определені характеристу майбутньої війни, на висновках про результати війни 1914—18 рр. ломали списи Фрунзе та його противники. І хоча марксо-ленинські догми послужили большевикам за відправну точку зору в воєнній теорії, все ж в практичній діяльності вони прогнули до організації оборони своєї держави виходячи з досвіду, і головним чином — з досвіду першої світової війни.

Противники погоджувалися по багатьох питаннях. Всі вони визнавали новий вид тактичних дій віськ — груповий бій, збільшене значення артилерії, воєнно-інженерної справи на полі бою і т. д. і т. ін. Але їх теоретичні прогнози про характер майбутньої війни були не однакові. Та усталити їх в той час було дуже тяжко. Війна 1914—18 рр., як відомо, знайшла в «опозиційний кут», з якого воюючі сторони не вийшли до самого кінця війни. Ця війна довела непридатність ідей у французькій та німецькій арміях, що панували в них до війни. Обидві ці армії, кожна по своєму, виховувалась в дусі нестримного наступу. Дальші події показали, що наступ на добре озброєнного ворога не приводив до успіху. Ні надзвичайно поспішний наступ французької піхоти, ні настрилива та методично витримана тактика німецьких віськ з вживанням великих мас, не вправдали себе. Міцний вогонь артилерії з обох сторін взаємно паралізував дії противників. і війна 1914—18 рр., що почалась наступальними операціями, закінчилась позиційною.

Досвід цієї війни був розрахований і на Заході і теж по різному. Французи, що довгий час находились під враженням тяжких боїв в окопах, перейшли до нової доктрини позиційної війни, обравши за основу оборони довготривалі пункти (бункери), проходи між якими повинні були обороняти польові віська, вони думали таким чином посилити та покращати позиційну війну. Потенційним супротивником передбачалась в майбутньому та ж Німеччина.

Німцям же прийшлося довгенько поподумати про проблеми майбутньої війни, бо згідно з умовами Версальського мирного договору Німеччина не мала умов для забезпечення нормальної підготовки своїх збройних сил. Та й сам разультат війни 1914—18 рр. якщо не обезкуражив німців, то, в усякому разі, привів їх до деякого заміщення.

Воєнні теоритики Німеччини роз'язували воєнні проблеми, виходячи з досвіду війни 1914—18 рр. та з фактичних умов, в яких опинилася Німеччина після неї (заборона мати велику армію, продукувати стратегічну зброю). З'явились теорії про «малі армії» (Сект. Зольдан). За Зольданом в основі війни лежала психіка. Психологічні переживання учасників першої війни, як відомо, тоді були об'єктом численних спостережень та досліджень з боку представників різних галузей науки. Другим основним фактором на війні була техніка. Матерія, на думку Зольдана, перемогла в останній війні дух. Перебільшення значення психіки та матерії і привали Зольдана до висновку про непотребу масових армій. Між іншим, в наші часи серед деяких німецьких воєнних публіцистів знову поширюються ідеї нечисельних армій. Правда, тут вже в основу береться розрахунок на атомову зброю.

Большевики уважно пильнували за розвитком воєнної думки на Заході і негайно перекладали на російську мову нові праці західних воєнних теоретиків та доводили їх до відома широких кіл офіцерського складу Червоної Армії. Проте, вони не могли відразу охопити цей теоретичний матеріял та розібратися в ньому. Нові твори західних воєнних письменників рекомендувались офіцерам Червоної Армії лише для ознайомлення. Серйозних рецензій на них було дуже мало.

Теоретичні супротивники Фрунзе приймали твори західних воєнних теоретиків в багатьох випадках дуже прихильно. Викладачі воєнних шкіл, колишні офіцери царської армії, були звичайно в курсі нових віянь на Заході і вільно, чи невільно, розповсюджували їх серед своїх вихованців — воєнних советських курсантів.

Цілком зрозуміло, що у майбутніх советських офіцерів, помимо їх волі, закрадався сумнів і страх перед європейськими арміями. І треба визнати, що свідомість переваги зброї та командування європейських армій над советськими була і у всього населення ССР. Можна сказати, що це послужило однією з причин деморалізації Советської Армії на початку війни з Німеччиною в 1941 р. Ще від часів першої світової війни за німецькою армією закріпився ореол непереможності на полі бою, успіхи в операціях 1939—40 рр. на Заході дослівно устрашили всіх.

Фрунзе, по суті, був в той час представником партії в Червоній Армії, і його теорія, що походить від маркс-ленінських догм, в решті решт стала провідною в Червоній Армії і особливо, коли він замінив Троцького. І досі большевики користуються теоретичними висновками Фрунзе. Тому, говорячи про большевицькі погляди на воєнне мистецтво, ми будемо висвітлювати погляди Фрунзе на початку 20-х рр. Не визнавав він ні німецькі теорії про «малі армії», ні французьку оборонну ідею. Його характеристику сучасних воєн в кратенькому вигляді можна подати так:

а) У війнах нашого часу нема місця зударами порівняно невеликих груп населення або професійних військ. Учасниками їх тепер будуть майже цілі народи. Театром воєнних дій будуть не вузько-окреслені терени, а великі простори з лесятками і сотнями мільйонів населення. В зв'язку з розвитком техніки утворяться нові категорії спеціальностей, родів зброї і т. ін.

б) (Таке определення характеру воєн з боку Фрунзе насамперед відносилось до війни проти ССР). Рішучість цілей в такій війні включає будь-який компроміс. Війна між Заходом та ССР повинна закінчитись перемогою однієї сторони. «...Війна буде смертельною. — писав Фрунзе, — війною не на життя, а на смерть».

в) Характерна риса сучасних воєн — це довготривалість. За Фрунзе: — «Це не буде зудар за трибниці, що можуть найти швидке розвіщення». Цим він заперечував погляди воєнних теоретиків Німеччини і інших західних держав, які припускали розрішення війни і між сильними супротивниками в короткий час.

Зольдан, що пропагував «малі армії», враховував тяжкий моральний стан військ, на які довгий час діяла техніка під час першої світової війни. Тому він ігнорував виходу на війні в швидких та рішучих діях малих але міцних армій. З другого боку, фактичні умови, в яких перебувала Німеччина на початку 20-х рр., коли позволили їй мати не велику армію Італійський воєнний теоретик Две і ачглійський Фуллер (що живий і досі), проповідуючи ідею творення малих армій, так само вихолили з особливостей (політико-економічних та воєнних) власних держав.

На німецьку воєнну теорію в кінці 19-го та на початку 20-го століття впливав такий фактор, як geopolітичний стан Німеччини. Німці, оточені по-

тенціяльними ворогами з заходу та сходу (Франція і Росія), не дивлячись на технічну міць власної держави, здавали собі справу в безнадійності проведення довготривалої війни і тому їх воєнно-теоретичні розшуки завжди взодились до одного і того ж варіанта короткої війни. Таким був план Шліффера на початку 20-го століття, за яким німці провадили першу світову війну. До цього вони вернулися і по закінченні першої світової війни. Ні Зольдан зі своєю теорією «малих армій», ні пізнше Фалькенгайм з теорією «стратегічної оборони» (Фалькенгайм думав, що коли б німецька армія ще трохи довше протрималась на фронті під час першої світової війни, то англійці та французи не витримали б і врешті самі б скапітулювали) не змогли змінити основного напрямку (і сталого) німецької воєнної думки — виграша війни як можна в короткий термін, шляхом нанесення ворогові рішаючих ударів в перших прикордонних боях з вживанням переважаючих мас супроти ворога, що не вспів добре мобілізуватись. Раптовість нападу вважалась одним з неодмінних елементів початку війни. Ошеломити ворога в першому бою, зломати дух його військ — ось основа німецької воєнної доктрини.

І в 20-х рр. німці, прийнявши за основу ідею плана Шліффена, прагнули тільки його модернізувати, пристосувати до тогочасних умов, техніки і одноразово використовували теорії авіаційної (Дуе) і танкової війни (Фуллера). Вживання масованих сил авіації та танків здавалось повинно було як найкраще сприяти здійсненню близької війни.

Таким чином, з одного боку — авіація і танки а з другого — глибока упевненість у вищості всього німецького (генштабу, солдат, організації та передбаченості до дрібниць), на думку німців, забезпечували безумовний успіх німецької армії в короткотривалій війні.

Так, таким шляхом пішов розвиток підготови збройних сил Німеччини. Але цілком інакше міркував Фрунзе. Він не припускав думки про короткотривалість майбутніх воєн, виходячи із наступного:

1. Досвід війни 1914—18 рр. показав, що не дивлячись на багатолітню підготову до неї Німеччини і досконало розроблений плян бойових операцій, цілий ряд, непередбачених (практично всього, звичайно, не можна урахувати) планом причин, зірвав план близької кампанії. Ні-

мецька армія була затримана на терені Бельгії. Потім французи вжили імпровізований марш (на паризьких таксі) на правому крилі німецької армії, чим дезорганізували німецьке командування та виграли час для мобілізації військ. Російська армія несподівано повела наступ у Східній Пруссії, чим змусила німців перекинути на східний фронт, до зарізу, необхідні на західному фронті військові частини. І наршті, головнокомандуючий німецької армії на західному фронті в війну 1914 р. Мольтке молодший (син Мольтке, що провадив наступ на Францію в 1870—71 рр. виявився нездібним до керівництва. Ці причини не дозволили німцям виграти компанію в прикордонних битвах в 1914 р. і це привело до виснажуючої та довготривалої війни. «При зударі першокласних противників, рішення не може бути досягнуто одним ударом» — писав Фрунзе.

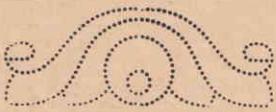
2. На думку Фрунзе майбутня війна між Заходом та СССР повинна носити оборонний характер для СССР (здійснення ідеї світової революції і в зв'язку з тим проведення наступальної війни з боку СССР, Фрунзе тоді ще не передбачав, про що ми вже писали). Тому, за Фрунзе, советський народ, що змущений був захищати свою свободу, кине в горно війни все, що він має. Це в свою чергу змусить, і «агресора», себто західні держави, напружити всі свої сили. Таким чином, всі сили, що мають воюючі сторони, будуть викинені на сцену, і війна неминуче набере довготривалого характеру.

З такого теоретичного прогнозу Фрунзе зробив практичний висновок, що советська держава повинна готоватися до многолітньої збройної боротьби. Це і предвірішло систему підготовчих оборонних заходів СССР. На кадрову армію Фрунзе дивився як на остав армії военного часу, а не як на армію, що повинна вирішити кампанію.

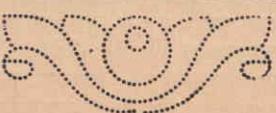
Різні висновки про війну 1914—18 рр., до яких пришли її учасники, свідчать про те, що і німці, і французи, і большевики (в особі Фрунзе) підходили до аналізу війни тільки з точки погляду власних державних інтересів і можливостей. Також і перспектива майбunoї війни малювалась їм з точки погляду підрахунку тих самих інтересів і можливостей.

(Закінчення в наступному числі)

30. 10. 1955 р.

Збільшуймо ряди побратимів — легіонерів — безкомпромісовых борців проти комунізму, за визволення Вітчизни!

Капітан П. ОМЕЛЯНЕНКО

Про літаки — носії атомових бомб

Ще напередодні доби пара, а потім доби електрики накреслювався значний прогрес в питаннях філософських, а потім і в соціально-економічних. Одноразово зазнали радикальних змін форми і засоби ведення війни і навіть більше того — проблема ведення війни на прикінці 18-го століття, а також на початку 19-го ст. була рішена революційним шляхом. Наполеонівська доба по суті була добою революційних змін в військовій справі.

Наступний розквіт техніки приводив до нових змін в питаннях стратегії і тактики війни. Нарешті, з'явилися мотомехчастини, танкові та авіаційні частини. Стратегія і тактика війни набула нових форм. Як відомо, завданням стратегії до Наполеонівської доби було — відрізати війська ворога від його магазинів, цебто баз споживання. Під час Наполеонівської доби панувала ідея розгрому ворожого війська та захоплення столиць. В наші часи запанувала ідея знищення оборонного потенціалу ворога, тобто його промислових центрів, комунікацій і т. д. Також набула актуальності ідея політичної війни зо всіма її пропагандивно-агітаційними формами та методами.

Сучасний період можна охарактеризувати як вступ до атомової доби. І цікаво, що вступ до атомової доби цілком відріжняється від передоднів вступу людства в добу пари та електрики. Тоді пар і електрика в першу чергу використовувались для цілей мирних, для цілей споживання. Тепер — навпаки, атомова енергія використовується в першу чергу для цілей воєнних. Людство спішить покінчити свої порахунки за допомогою атомової енергії.

Ми неодноразово підкреслювали в наших попредніх статтях, що воєнна думка на Заході завжди працювала над проблемою відшукування таких методів і форм збройної боротьби, які б сприяли найскорішому закінченню війни. В зв'язку з швидким розвитком техніки з'явилась можливість вживання раптових дій в великих масштабах, неймовірно збільшилась маневровість військ. Вживання мотомехвійськ, танків та авіації дали змогу проривати оборонну смугу ворога на всю її глибину.

Однаке досвід минулої війни показав, що при вмілій організації тієї сторони, що обороняється, активні дії нападаючої сторони можуть бути спаралізовані. Звичайно, не треба думати що це так легко може відбутись. Візьмемо для прикладу трагічні бої для ССР влітку та в осені 1941-го року. Верховне командування Советської Армії безумовно знато, що німецька армія одержала перемогу над західно-європейськими країнами завдяки раптовому вживанню великих мас військ, танків і авіації на головних напрямках та новими методами ведення війни, а також знато і про слабі сторони німецької стратегії та тактики. Але не дивлячись на це, генштаб советської армії зробив прорахунок. Оборона західних кордонів ССР напередодні війни була занадто слаба, хоч в порівнянні з минулим часом кількість польових військ та, воєнної техніки і укріплень в західній прикордонній смузі була збільшена в декілька разів.

В наслідок того, що советський уряд дав себе приспати, в генштабі советської армії панував цілковитий спокій і ніхто не сподівався раптового нападу німців та їх союзників. Тим часом як большевики спали і думали, що в разі насподіваного нападу німців, досить буде тих частин, що вже були розташовані в прикордонній смузі, німці сконцентрували майже всю свою армію та армії своїх союзників на своїх східніх кордонах і раптово нанесли такий удар по советській армії, що він загрожува існуванню ССР.

Після смерті Сталіна в ССР прийшли до влади інші люди. Керівництво в Советській Армії перейняли чисто військові люди, що набули багато досвіду в питаннях керування військами та підготови країни до оборони. Нові керівники уряду ССР та комуністичної партії стали рахуватися з голосом військових фахівців. На шпалтах советської воєнної преси з'явилися нові думки. Залунали голоси советських маршалів, що почали вимагати ревізії дотеперішньої воєнної теорії в ССР. Маршал Соколовський в річницю святкування перемоги над Німеччиною виголосив промову, в якій зазначив, що самою найцікавішою темою буде тема, що буде присвячена розбору бойових операцій не в роки перемог Советської Армії, а в роки, коли її булобито, цебто, влітку і в осені 1941-го року та на весні і влітку 1942-го року.

В лютому м. р. маршал бронетанкових військ Ротмістров в статті, що поміщена в центральній воєнній газеті «Красная Звезда» перестерігав советських воєнних теоретиків, що недооцінка елементу раптовості і особливо в сполучі з вживанням атомової зброї, таки дійсно може привести країну (що не буде готова до захисту від раптового нападу з застосуванням атомової зброї), — до загибелі.

І нарешті, в червні м. р. газета «Красная Звезда» відверто закликає советських воєнних теоретиків та старшин до перегляду старих поглядів.

З цього видно, що советські військові фахівці прийшли до висновку, що елемент раптовості на початку війни за допомогою атомової зброї може відограти виняткову роль в майбутній війні тим більше, що ініціатива нападу поки що може перебувати в руках західних держав.

* * *

На Заході найбільше уваги приділяють тепер атомовим і водневим бомбам, які розглядаються як стратегічний і тактичний засіб та призначаються для раптових ударів по великих економічних і політичних центрах в глибокому та близькому запіллю ворога, з метою підтримки економічної його потужності та моральної стійкості населення.

Одним з основних засобів атомового нападу в наш час, американські (інші також) воєнні кола вважають літаки. Вони доводять, що в сучасних умовах прорватися чере систему противовітряної оборони можливо тільки на літаках, що мають велику швидкість та високу стелю. Найкра-

ще для цього надається такий літак — носій атомових бомб, що належить до категорії реактивних.

В числі літаків-носіїв атомових бомб можуть також бути літаки стратегичної і тактичної авіації. Щерші призначаються для нанесення атомових ударів по найважливіших військових об'єктах, що знаходяться в глибокому запіллі ворога, другі — для нанесення атомових вдарів по об'єкатах, що розташовані в оперативній та тактичній глибині, цебто, в запіллі військ ворога, що знаходяться при фронтах (армійських, корпусних та дивізійних ділянках).

Оцінка літаків США советськими фахівцями

Літаки стратегичної авіації США $B-29$ та $B-50$, що мають толокові (поршневі) двигуни, підчімають багато вантажу, але рахуються непридатними для використання іх як літаків-носіїв атомових бомб, швидкостями, бо мають занадто малу максимальну швидкість — лише $590-620$ км на годину і практичну стелю (підйом у гору) до $11\,000$ метрів.

Американський тяжкий бомбардувальник $B-50$ має мішане силове устаткування в толокових моторах та 4 реактивних двигуни. Він розвиває швидкість до 700 км/годину. Вага його — 165 тонни, тактичний радіус — ≈ 300 км. Літак $B-50$ хоч і добре озброєний, але немає достатньої швидкості та маневровості в повітрі, завдяки чому легко збивається реактивними мисливцями та зенітною артилерією.

Воєнні кола США покладають великі надії на середнього типу реактивного літака $B-47$, що поступає зараз на озброєння замість толокових літаків $B-29$ і $B-50$. Бомбардувальники типу $B-47$ мають максимальну швидкість 960 км/годину, стелю (підйому у гору) до $13\,700$ метрів. максимальний тактичний радіус цього літака з бомбовим навантаженням в $4\,500$ кг. і з підвісними баками не перевищує $2\,500$ км. З цього видно, що радіус дії цього бомбардувальника дозволяє вживати його з авіобаз, що знаходяться недалеко від ворожих об'єктів. З таких же баз, що розташовані далеко від ворожих об'єктів використування бомбардувальника $B-47$ становиться проблематичним.

В зв'язку з цим в США провадяться роботи по будові тяжкого бомбардувальника, який би мав більший радіус дії, більшу стелю і велику швидкість. Основним завданням цього бомбардувальника повинно бути забезпечення можливості наності ударів по стратегічним об'єктам ворога з авіобаз, що розташовані на американському континенті. Випущений недавно американською промисловістю новий тяжкий реактивний бомбардувальник типу $B-52$ не повністю відповідає своєму призначенню. Він має 8 реактивних двигунів з максимальною статичною тягою в $4\,500$ кг. Швидкість його коло $1\,000$ км на годину, а полетна вага в межах $160-180$ тонн. Тактичний радіус дії цього літака нижчий за радіус дії бомбардувальника $B-36$.

Для збільшення тактичного радіуса дій реактивних бомбардувальників в воєнно-повітряних силах США практикують ріжні системи до заправки літаків паливом в повітрі. Провадиться інтенсивна праця по удосконаленню цих систем та по засвоєнню їх екіпажами літаків.

В США передбачають використання мисливців $F-84$, $F-100$ і інших. Ці мисливці також будуть

носити атомові бомби. Вони мають максимальну швидкість $1\,100-1\,200$ км на годину, практичну стелю $15\,000-16\,000$ метрів, тактичний радіус дії $900-1\,200$ км та максимальне бомбове навантаження до $1\,800$ кг.

В останні роки американські спеціалісти провадять досвіди з мисливцем $F-84F$. Цей літак буде діяти як мисливець-бомбардувальник і запускатиметься з борту літака-матки $B-36$. Літак $F-84F$, що несе атомову бомбу малого калібра, повинен нанести удар по цілі, потім повернутися в район зустрічі з літаком-маткою і сісти на борт останнього.

Воєнні кола США мають надію, що вживання тяжкого бомбардувальника в якості літака-матки дозволить компенсувати малу швидкість літака $B-50$ і недостатній радіус дії літака $B-47$. Головними труднощами на цьому шляху з'являються випуск, а особливо зустріч та прийом мисливця на бор літака-матки в боювих умовах. Крім цього, реактивний мисливець здібний взяти атомову бомбу малого калібра, що звичайно понизить ефект дії атомової бомби.

Піоруч з підготовкою для нанесення ударів по стратегічним об'єктам ворога, американці готуються для організації ударів по об'єктах, що знаходяться в оперативній та тактичній глибині ворога (на терені запілля ворожих фронтів, армій, корпусів та дивізій) за допомогою легких бомбардувальників типу $B-57$ (американський варіант англійського бомбардувальника «Канберра») та мисливців-бомбардувальників. Легкий бомбардувальник $B-57$ має швидкість біля 960 км/годину, практичну стелю до $15\,000$ метрів і тактичний радіус $15\,000$ км. Як і мисливець-бомбардувальник, так і легкий бомбардувальник можуть нести на собі атомову бомбу малого калібра.

Так як атомова бомба малого калібра по своїй руйнівній силі не відповідає сучасним вимогам на війні, то провадяться роботи по збільшенню бомбового навантаження мисливців-бомбардувальників та легких бомбардувальників.

Воєнні спеціалісти США стверджують, що з застосуванням атомових бомб, відпадає потреба зосереджувати велику кількість бомбардувальників для знищенння важливих об'єктів ворога. тому в американській пресі широко обговорюється питання про зміну тактики дій бомбардувальної авіації. Ця зміна полягає в різкому зменшенні кількості літаків в складі бойових порядків бомбардувальників. Представники воєнно-повітряних сил США роблять чисельні заяви про доцільність виконання атомових налетів невеликими підрозділами в $10-12$ літаків та в їх складі мати один-два літаки — носія атомових бомб.

На військових навчаннях в минулому 1954 році авіація західних країн діяла невеликими групами, що мали в своєму складі літаки-носії атомових бомб. На окремих навчаннях завдання нанесення атомового вдару вирішували поодинокі літаки. Одинокі літаки носії атомових бомб, згідно поглядів, що панують в західній воєнній пресі, повинні літати з більшою швидкістю і набільшій височині, в любу погоду і в любий час доби, краще в нічний час та в складних метеорологічних умовах.

Наслідуючи зразок США, англійці теж приймають заходи щодо утворення власної далекоссяжної авіації. Проте, газета «Санди диспеш» (англійська) жалкує з приводу недостачі літаків як в США, так і в Англії, зокрема бомбардувальників типу

С Т Р А Т Е Г І Я

(Скорочені уривки з грунтовної праці В. Г. Лідделл Гарта)

«Від редакції: Недавно вийшла в світ грунтовна праця відомого англійського генерала Б. В. Лідделл Гарта — (B. H. Liddell Hart) — „Стратегія“. Характеристика його, як воєнного мислителя, вміщена на обкладинці цієї книжки, яку подаємо в скороченому вигляді:

«Автор цієї грунтовної праці, по питанню воєнної стратегії, належить до великих мислителів. Його сміло можна назвати „Клаузівцем 20-го сторіччя“, лише з цією різницею, що Клаузівць був більше кодефікатором (розробляв стратегію як систематизовану збірку воєнних законів), а Лідделл Гарт є творець нової думки в галузі стратегії. В книзі „Стратегія“ розроблено теорію „обхідних стратегічних засобів“ з матеріалів великих війн, що відбулись напротязі двохтисяч років. Грунтовне багаторічне вивчення аліянтських і німецьких воєнних джерел, дас повну аналізу двох світових війн. В багатьох країнах цю книжку вживають, як підручник воєнних учбових закладів. На його теоретичні відкриття, багато вплинуло німецьке керівництво війною Пізніше взято у великому обсязі з американської воєнної практики. Ця праця, як пише «Saturday Review», є вогніні блискавки думок, як кожне вчення детально розроблене, знаходить своє пізніше застосування, так і книжка — „Стратегія“.

Редакція буде вміщувати в журналі скорочені уривки з окремих розділів цієї праці, для ознайомлення читачів з думками автора в питаннях воєнної стратегії. Починаємо з історичних висловів великих стратегів.

Історичні вислови великих стратегів

Кожне ведення війни базується на обмані. Той хто готується до наступу, повинен робити вигляд, що він до наступу ще не готовий. Коли стягаються воєнні сили до наступу, то ворогу показуйте що ви бездіяльні, що до закінчення підготови ще далеко. Коли ми віддалені від ворога, то йому му-

«Канберра». «Вони можуть долетіти до європейського кордону Росії, але над територією Росії вже не можуть літати» пише ця газета.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна константувати, що проблема виготовлення далекосяжних літаків далеко не розрішена. В усікому разі, можна сподіватися, що коли не будуть винайдені нові, кращі системи бомбардувальників, то в майбутній війні можуть підупасті атомовому бомбардуванню в першу чергу прикордонні смуги ССРС—Україна, Кавказ, Прибалтика.

Зовсім невідомо, що із себе уявляє авіація соціетської армії. Правда, можна сказати, що мисливська авіація ССР досить поважна, але що торкається авіації бомбардувальної, то тут все засекречено. Можна тільки гадати, що й большевики пробують винайти такий тип бомбардувальників, які б змогли досягти промислових центрів США. Майбутнє покаже, чи вдасться це їм.

Примітка: Фактичний матеріал нами поданий згідно даних з газети «Красна Звезда» орган Соціетської армії ч. 20(9486).

симо показати, що ми близько біля нього. Впіймати ворога на приманку і закрутити його. Немає прикладів, щоб якася країна витягнула корисні засоби з довгої війни. Тільки з сторінок усіх воєн можна витягнути корисні засоби для ведення війни. Найвище містецтво ведення війни, — зруйнувати опір ворога без бойових дій. Тому краща форма керівництва війною, — перекреслення всіх ворожих плянів. Другим засобом є унеможливлення концентрації ворожих сил. І тільки на третьому місці стоїть, атакування ворожої армії. Найгірше що є у війні, — розтаборування на постійних позиціях. При всіх роз'єднаннях ворога, можна зостосувати метод прямого удару. При застосуванні обхідних методів, необхідно досягти перемоги. З'являйтесь у тих місцях де ворог мусить швидко оборонятись. Маршируйте швидко на ті місця де ворог вас не чекає. Можна робити відворот, але зберігати боездатність для переходу в наступ на слабі місця ворога. Відступ не скодить, при умові, що ваш відступ швидший, ніж рух ворожих сил. Кожний може спостерігати тактику при завойованні, але кожний спостерігає стратегію при досягненні перемоги. Тактика, як вода, що тече з високої місцевості під гору; відповідно до цього керівництво війною означає: оминати все те, що у ворога є міцним і бити те, що є слабким. Вода — пробиває собі русло на землі, солдат — здобуває свою перемогу у бою, що йому протиставить ворог.

Ворог повинний бути збитий зі свого правдивого шляху і на бездоріжжі, або в дезорганізації мусить бути розбитий. Бойову мету треба досягти швидше ніж ворог. Хто так робить, той посідає найвище містецтво відхилюючої маневровості. Хто хоче завойовувати, повинен уміти відхиляти увагу ворога від своїх стратегічних намірів, це є містецтво при всіх бойових операціях. Переглядаючи вищевикладені стратегічні положення, приходимо до висновку: Коли хочете, що б ваш прapor віяв у повітрі над вашим військом, повинні унешкодити ворога з найменшими затратами для себе. Це значить: оминати ворога доти, доки він зберігає міцну боездатність і може нанести вам дошкульного удару. Коли ви хочете замкнути ворога, залишите йому відкриту дірку. Ніколи міцно не тисніть на відважного ворога. Швидкість є душа війни. Беріть ваші можливості правдиво, перед тим як ворог буде викінчений, маршируйте по тих шляхах де ворог вас найменше чекає. Атакуйте там, де ворог не обороняє міцно

СУН ТЦУ, містецтво ведення війни 500 ровів до різдва X.

* * *

Знищити ворога, перекресливши всі його пляни, при найменших власних вратах. Це — важка і найщастиліша перемога.

БЕЛІЗАР.

* * *

Ми знаємо фантастичний, світлий народ, який обхідними і прихованими атаками, через бездоріжжя на вільний шлях пішов.

Шекспір «Гамлет», 2 акт., 1 сцена.

* * *

Містецтво ведення війни полягає, в добре про-

думаній обороні, яка обумовлюється швидкою і сміливою атакою.

НАПОЛЕОН.

* * *

Кожна воєнна операція просякнута силою, духом та швидкою дією.

КЛАВЗЕВІЩ.

* * *

Кожний розумний керівник воєнних дій буде мати добре наслідки тоді, коли свою оборону будує в таких стратегічних пунктах, що кожного часу може з цих пунктів перейти у швидкий наступ. При цьому ворог буде притиснутий і знищений.

МОЛЬТКЕ.

* * *

Відважні юнаки, — це — солдати. Вони йдуть на колючі дроти і міцні укріплення.

Адмірал ДЕ РОБЕК (спостереження при висадці десанта в Галліполі 25. квітня 1915).

В С Т У П

Воднева бомба не відповідає на питання, яке сьогодні турбує людство усього світу — дійсний і довготривалий мир. Вона не є гарантією миру. Вона не є всесвященим засобом проти насуваючої небезпеки — завоювання людства. Правда, вона підсилила бойову силу, але одноразово підсилила страх перед завтрашнім днем. У 1945 р. державні керівники заходу думали, що атомова бомба є міцним засобом для забезпечення перемоги та тримання довготривалого миру, але іхні надії швидко розвіялися. «З свідомо дорого передумання над вартістю одного вибуху атомової бомби вважалось, що війна буде закінчена, що світ осягне довготривалого миру, що лікуюча рука, накладена на мучиницькі людські рани, злідні, турботи людства, — буде знята». Так формулював Вінстон Черчіл, приймаючи рішення про скинення атомової бомби на японський народ. Сьогоднішній страх людства вільного світу довів, що при вирішенні проблеми світового миру (при перемозі), за допомогою скинутої атомової бомби, державні керівники помиллялись. Вони нічого далі не бачили, як тільки лежачу перед ними стратегічну мету: виграти війну за всяку ціну. Вони були задоволені тим, що воєнна перемога забезпечить довготривалий мир. Це припущення різка протилежність тому, чого вчить історія. Це ще раз підтверджує те, що воєнна стратегія повинна провадитися від широкій вартової вежі — «Вища стратегії». Тріумф другої світової війни, відносно утворившогося, стану, що, виявся в трагедії і безглазді. Було ясно, що знищення опірної сили Німеччини, відкрило вільний шлях Советському Союзу на Європейський континент та поширювало комунізм в усіх напрямках. Зовсім природно і ясно, було що вибух атомової бомби в кінці війни, покличе до життя конструкцію такої ж зброї на советській стороні. Не було такого миру, який би так мало приніс безпеки. Після вісіми нервових років, при наявності атомової зброї, нарід — «переможець» посідає почуття страху перед насуваючою небезпекою. Експериментальний вибух першої водневої бомби, показав з повною ясністю, що «тотальна війна» як метод і «перемога», як воєнна мета, — залишенні позаді. Ці речі усвідомлені керівниками штабів воєнно-повітряної флоті. Маршал військово-повітряних сил Джон Слесор коротко вис-

ловив своє пересвідчення так: «тотальна війна, як ми її знаємо, на протязі останніх сорака років, відійшла у минувшину... Сьогоднішня світова війна, це буде загально людський морд. Це буде означати кінець цивілізації Маршал літунства лорд Тедлер висловив таку саму думку раніше, підкреслюючи що: «взаємна атака атомовими бомбами, це не буде дуель, а лише двостороннє самогубство.» Який уряд візьме на себе відповідальність застосувати водневу бомбу для обхідних атак або для прямої атаки Сходу чи східних прикордонних місцевостей? Який уряд візьме відповідальність за такий крок, коли іхні маршали літунства заявляють, що вживання водневих бомб є «самогубство». Треба допускати, що воднева бомба не буде вживана так довго, як довго насуваюча небезпека не буде рівнозначною самогубству. Вручення такої зброї в руки урядів, як засобу для захисту перед небезпекою, одноразово є пересторога агресору. Боязнь перед атомовою зброєю в Кремлі менша ніж у державах розташованих поблизу залізної завіси. Народи цих країв мають великий страх перед ескадріями озброєних водневими бомбами, іхня відпорна сила є занадто мала. Воднева бомба є зручна зброя для політики «загороджування». Одноразово вона відтягає і затримує розв'язку третьої світової війни. Перед агресором стоїть вибір у засобах. Це приведе до рішення — не вживати водневу і атомову бомбу для воєнних дій. Для політики, — «до такого то пункту і далі ні кроку». Для політики «загороджування» можна сьогодні запропонувати багато «міжнародної зброї». Але це немусить означати що ми повернімось до старих міжнародних методів, треба внести новини і удосконалити старі методи. Нова доба зламала стратегію, нова доба багата новими можливостями, атомова зброя зробила «революцію» у вчорашніх принципах стратегії. Наш противник примусив відкрити нову стратегію. Повітряні можливості ним послаблені і паралізовані. Ми концентруємо увагу на винаходах нових методів бомбардування, цим допомагаємо удосконалювати стратегію партизанської війни. Наша воєнна мета повинна набрати нової орієнтації. Є багаті можливості в розбудові протистратегії в галузі партизанської війни, ми дійсно повинні проникати в цю галузь. Тут бачать лише знищення міст за допомогою водневих бомб, одночасне також знищення власних можливостей «п'ятими колнами». Розглядаючи все вище наведене, прийдемо до загального висновку: Атомове ведення війни зводить нашу стратегію на ніщо та скеровує до фальшивого ключа. Атомове ведення війни підвищує ступень руйноючої дії включно до самогубства та вимагає застосування методів протилежних обхідним принципам стратегії. При цьому ви відчуваєте, що ведення війни силою та духом, назавжди минуло. Застосування методів протилежних до «обхідних методів» наглядно були перевіріні у другій світовій війні, в якій стратегія відігравала важливу роль. Так приходить нова стратегія, — «Вища стратегія» Атомова бомба, свою відстрахуючу дію сьогодні закінчує в рамках понять старої стратегії. Атакуючий прихиляється до великих стратегічних рухів і винаходів. Це відкриття у нас утогожнюють з поняттям сили і стратегії. Грунт історії стратегії — це збірка вживих помилок і дальнє скерування понять про «обхідні методи». Написана книжка «Стратегія»

охоплює знання багаторічного досліду, в купі з добре продуманою працею, та одноразово вивчення другої світової війни, її стратегії, що привело до поняття «Вищої стратегії». Коли я вивчав минувші бойові епізоди, я намагався сопоставляти обхідні дії, з прями діями, при цьому не виходив за рамки стратегії. Після цього прийшов до висновку, що обхідні дії, в практичному значенні, охоплюють майже всі закони життя людства. Це філософська правда. Свій висновок взяв за ключ для розрішення кожної проблеми, яка пов'язана з життям людства і де крутяться два протилежні бажання людства. Насадження нової ідеї за допомогою прямих методів викликає спротив і ослаблює можливості для її розширення. Успішний вислід швидше досягається коли послаблену ідею неочікувано прищеплювати, або знайти слабі місця в опозиції і через ці місця її прищеплювати. Обхідні дії це є грунтовні засоби для політики, так само у відношенні статевих одиниць. В купецькому світі — умовлення, реклами, обхідні дії, дуже вжиті і завжди цими методами купець досягає ефекту, ніж коли б він просто апелював до споживача: «Купіть прошу!» При прищепленні нової ідеї треба вдавати, що нова ідея не є новою, що вона вже існувала і ваш партнер по дискусії повинен це вбачати. Ціль та сама що й у війні: послаблення опору, а потім досягнення мети. Завжди досягнете перемоги, коли свого варога викрутите з оборонних позицій. Ідеї обхідніх дій тісно пов'язані з опінією, які виливаються в історичні фактори людства. Тяжко переконувати людей в напрямку тих чи інших знань, люди сприймають нові поняття вже нагрунті раніш набутих знань, оцінюють правду з точки зору, куди вона їх приведе, або в чиїх інтересах ця правда пропагується. Історія багата яскравими прикладами, де велику роль відограють пророцтва в рамках людських успіхів. Вони зразу усвідомлюють, яку практичну цінність буде мати прищеплювання праєди, без коливання людської опінії. Зовсім ясно, що розширення пророцтва буде залежати від наступних речей: від психологічного стану народу, від «вождівської природи», який добре повинен бачити психологічну стратегію в положенні компромісу між правдою і сприйманням пророцтва людством. Їхній успіх базується на одноразовому записі правдивих знань та практичних освідомлень. Пророки (вожді) повинні самі визнати, що їхня доля та іспит є власне самопочуття, Дійсно, вождь упеврюється доказами, що йому вождівських здібностей бракує або свій поклик розміняв на пророцтві. В минулому зустрічались такі речі (як пізніше було встановлено історією, коли ставилось питання: Чи зможе така жертва, як людина, після невдалого вождівства, успішно знову повернутись до нормального життя. Люди такого гатунку зменьшують помилки свого вождівства, чим приносять дійсну правду в жертву, не протиставлячи при цьому ніяких рівноцінних речей. Хто звик правду підпорядковувати тактичним міркуванням, той завжди буде жалкувати в своїх думках про шкоду такої вартості. Чи є хоть один практичний шлях прищепити правду у рівній мірі? Вирішення цієї проблеми лежить у розгляді принципів стратегії. Необхідно підкреслити, що шлях в якому виявились можливості треба уважно оберігати, що б не загубити мету перед очима.

Правда завжди буде викликати протидічу перевону, особливо коли вона буде подаватись у нових формах. Перепони можна перемогти, коли ви, в рівні мірі, мету і методи не випускаєте з поля зору. Treba oминати фронтальні наступи на старі закоренілі традиції. Treba намагатись атакувати з флангів, правду треба якось зм'якшити. Зм'якшуючи правду треба діяти так, щоб непотрапити в неправду. Можливо що буде краще зрозуміло вищенаведене коли наведено приклад: Коли започатковуєте прищеплювати нову ідею, то не треба радикально йти напролом. Потрібно нову ідею подавати так, ніби це вже раз було, але при забуті. Спустіться на декілько щаблів назад, одягніть нову ідею в старі шати і просувайте, або кажіть — «це стара ідея тільки одягнута в нову одежду». Це не є обман, лише форма і методи для облегчення прищеплювання нової ідеї народу. Ще один приклад: Коли ви хочете розпочати нову ідею, — механізувати армію. Радикально цього робити неможливо, треба робити такі пояснювання: ...швидкоході панцери це ніщо інше як нащадки опанцерованих лицарів, при збереженні кавалерійських традицій.

Б. Г. ЛІДДЕЛЛ НАРТ.

Апарат зв'язку кишенькового типу

Американські піхотні з'єднання одержують для користування індивідуальні апарати зв'язку. Ці апарати одноразово приймають і передають розмови. Такий апарат, вміщений в нагрудній кишенні вояка, діє на віддалі 400 мт. Апарат важить лише 466 грамів. Він буде вживатись для тактичного зв'язку між вояками в місцях боїв, в роях і чотах. Він значно облегчить командирам чот керувати бойовою операцією і одноразово тримати зв'язок між командирами роїв і окремими вояками.

Америка плянус будову „літаючого підводного човна“

Вже довший час американські конструктори авіабудівництва працюють над проблемою побудови літака, який би міг одноразово оперувати як літак і як підводний човен, «Літаючий підводний човен» повинен оперувати так, як подає фірма, що вже запатентувала будову такого літака. Він повинен оперувати в повітрі за допомогою ракетних рушіїв, а сідаючи на воду, мусить зменшити швидкість до такого ступня, щоб машина занурилася у воду до вихlopної рури. В цей момент припиняється дія ракетних рушіїв, закривається повітря із всмоктуючої рури і відкривається баластова камера та наповнюється водою. В такий спосіб вся машина повністю занурується у воду.

Під водою машина рухається за допомогою гідрравлічних винтів, що приводяться в рух спеціально сконструйованим рушійним агрегатом. Для підняття «Літаючого човна» у повітря, баластова камера звільняється від води зтисненим повітрям. Машина стартує у повітря, де опереує як тактичний літак, озброєний атомовою зброєю.

Коли буде виконана конструкція такої машини, то це буде велика і чи не найважливіша зброя в боротьбі з ворожою морською флотою. «Літаючий підводний човен» може атакувати ворожу флоту на великій віддалі і дуже швидко.

Чи сильна морська флота ССР?

Під таким заголовком була вміщена стаття в «La Domenica del Corriere» за 1955 рік. Подамо деякі цікаві тверження і дані автора.

Советський Союз, маючи найчисленнішу кількість підводних човнів, буде також велики і сильні крейсери та десятки есмінців. Советська морська флота, як і все інше в ССР, є великою таємницею, тож, приймаючи це до уваги, тяжко подати докладні інформації про її стан. Але на основі деяких даних та вражінь західноевропейських експертів, ми постараемся насвітлити стан військової морської флоти ССР в сучасний період.

Советський Союз, крім старих одиниць флоти, що частково перебудовані (модернізовані), має також нові модерні, гарно побудовані та добре озброєні судна. Кажуть, що під час останніх відвідин портів Англії советська флота справила досить гарне враження на деяких експертів своїм зовнішнім виглядом. Що ж торкається советської преси, то вона вихвалює советську флоту, як найчисленнішу, найсильнішу й найбоєздатнішу (в ССР все найсильніше). Але недивлячись на темпи будівництва флоти в ССР, він все ж значно відстает перед США, флота яких значно чисельніша й потужніша.

Відомо, що советська морська флота не має жадої авіоматки (кораблів потрібних для військових операцій у відкритому морі і далеко від своїх власних берегів). Зважаючи на наявність типів і видів морської флоти ССР, можна прийти до висновку, що ця країна орієнтується на те, щоб у майбутній війні, своїми великими і швидкими крейсерами та есмінцями атаковувати ворожі транспорти, а підводними човнами провади-

ти боротьбу з військовими бойовими кораблями. Сьогодні советська флота має сотні підводних човнів по 1800 тонн водообсягу, з дальностю дії до 20 000 морських миль. Серед цих півводних човнів є 57 одиниць німецької конструкції, що під час останньої війни були лише наполовину закінчені. Частина советських підводних човнів устаткована приладдями для кидання ракетних стрілень типу V—2.

Нижче вміщені таблиці характеризують сучасний стан військової москої флоти ССР і США.

МОРСЬКА ВІЙСЬКОВА ФЛОТА США

Категорія флоту	Кількість	Роки побудови	Водообсяг в тонах	Швидкість в морських милях	Кількість артилерії і розмір в м.м.	Кількість літаків
Авіоматки						
типу						
„Midway“	3	1945—46	55 000	33	14 по 127	137
„Oriskany“	15	1942—45	36.000	33	8 по 127	80
„Essex“	9	1942—45	29 000	33	12 по 127	90
легкі	8	1936—45	13-20000	33	8 по 127	40-60
с хоронні	66	1941—45	9-14000	16—19	1-2 по 127	30
Лінійні кораблі						
типу „South Carolina, North“	10	1940—44	41-52000	28—33	9 по 406	2 3
старі типи	5	1919—21	34-37000	20	8 по 406	3
					i 12 по 356	
Крейсери:						
типу „Аляска“	2	1943	30 000	33	9 по 305	4
тяжкі	29	1929—47	10-19000	33	9 по 203	1-4
легкі	33	1937—47	11-16000	33	12-15 по 152	1-3
противо-повітряні	9	1941—46	7.000	35	12-16 по 127	
флагманські	1	1941	16.000	33	4 по 127	
Есмінці:						
супроводж.	5	1951—52	4500-6000	33—35	8 по 76	4
нормальний	352	1939—51	1900-3000	35—40	2-6 по 127	1-10
міноносці	10	1944	2.400	33	6 по 127	
ріжні	17	1941—42	2.000	35	3 по 127	
охранні	265	1943—54	1400-1770	20—26	2 по 127	3
Підводні човни:						
далекої дії	192	1941—54	1.700	18—20 10—18	1 по 127	6-10
ескадрільні	1	1954	3.500	30 26		6
вивішуваль.	3	1951	800	13		4
учові	11	1935—53	300-1500	10—18 10	1 по 76	1 10
					мінні апар.	

Подавочи дані про військову морську флоту США треба урахувати, що на їх суднобудівельних верф'ях перебуває в стані будівництва ще 4 авіоматки водообсягом по 70 000 тонн, а також намічено до будівництва ще 6 авіоматок такого ж водообсягу.

Коли порівняти ці дві таблиці, то можна побачити дуже велику ріжницю в складі військової морської флоти ССР і США.

ССР зовсім не має авіоматок, в той час як в США їх нараховується до 100 одиниць. Лінкорів в ССР є лише 3 одиниці, а в США їх нараховується 15. ССР має лише 23 крейсери, а США їх мають 74.

Переклав Ф. А.

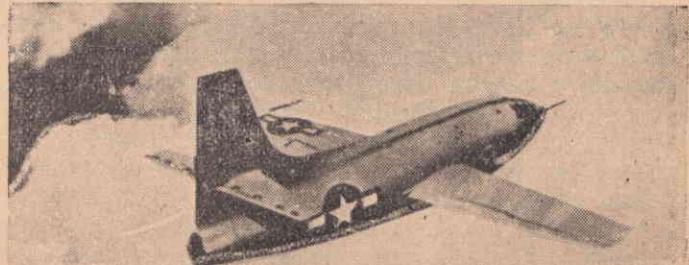
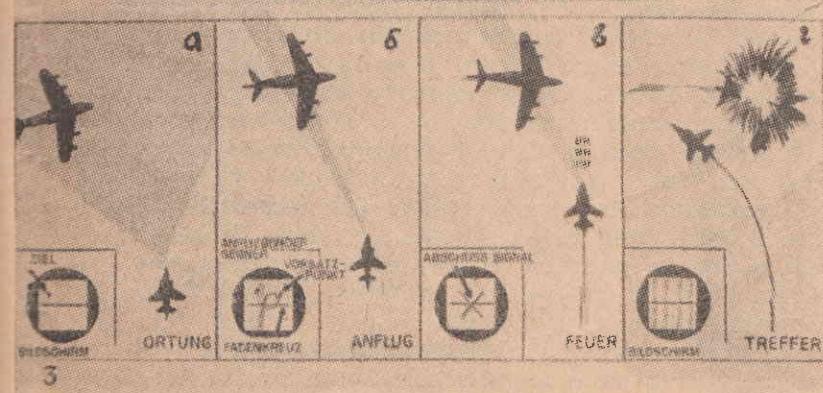
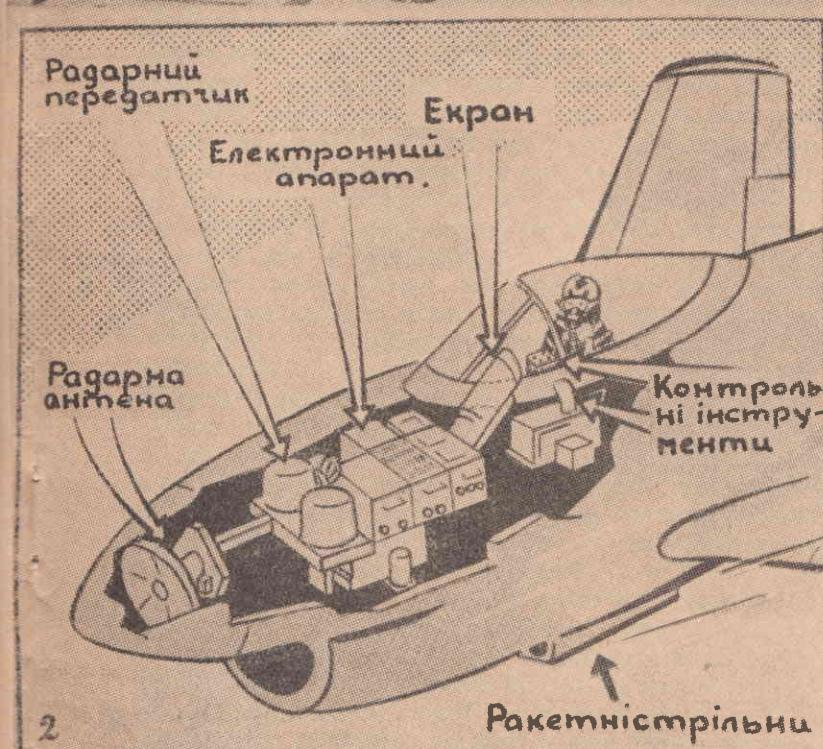
Категорія флоту	Кількість	Роки побудови	Водообсяг в тонах	Швидкість в милях	Кількість артилерії і розмір в м.м.
МОРСЬКА ВІЙСЬКОВА ФЛОТА ССР					
типу „Ново російськ“	1	1911	27.000	25	10 по 320мм
типу „Севастополь“	2	1911	24.000	16—18	12 по 305мм
Крейсери					
типу „Киров“	6	1930—41	10.000	33	9 по 180мм
Чапаєв“	5	1941—45	12.000	34	12 по 150-152м
„Свердлов“	10	1950—53	15.000	33	10
„Сталінград“	1	1934	9.000	32	8 по 152мм
„Макаров“	1	1934	8.000	31	9 по 150 м.м.
Есмінці:					
типу „Скорий“	40	1949—53	2.000	36	4 по 130 м.м.
„Огневой“	18	1941—48	1.900	36	” ” 8
“Р“	26	1936—41	1.800	36	” ” 6
“Ленінград“	7	1935—37	2.400	31	” ” 6
старі типи	20	1915—43	1200-1700	25—36	3-6 по 100-120
охранні судна	110	1920—43	600—1000	16—25	1-6 по 100-120
підводні човни	110	1930—54	800—1800	14—16	саме найб. 2
дальній дії	110	1930—54	800—1800	6—16	малого калібр.
підводні човни берег. охорони	280	1935—54	180—600	7—16	— 2-6

З новин військової науки і техніки

Винищувач з електронним мозгом

Американська воєнно-повітряна флота одержала на своє озброєння винищувач типу «Ф-94», виготовлений фірмою ГУГЕС. Принципова конструкція цього винищувача довший час трималась в таємниці. Досягнення в конструкції винищувача «Ф-94» полягає в тому, що він при любих метеорологічних умовах може атакувати ворожі літаки, як в ніч, так і в день. Загадка винищувача «Ф-94» криється в його електронному мозку. Електронний мозок складається з частин, що творять парусот телевізорних апаратів. Електронний мозок вмонтований в носовий частині літака, перед кабіною летуна. Принципова схема монтажу та дієвого електронного мозгу показана на малюнку Ч. 1. Випромінююча антена, що вмонтована в самому носі літака (див. мал. Ч. 2), посилає електро-магнітні імпульси, ворожий літак рефлексує, і рефлектовані імпульси приймає апарат радарного устакування та передає їх до електронного мозку. Електронний мозок при повороті відповідного приводу рукою летуна, виробовує всі потрібні дані про ворожий літак. Одноразово на телевізорному екрані появляється окреслення ворожого літака у вигляді крапки (див. мал. Ч. 3), при цьому летун скеровує винищувач в напрямку ворожого літака. На мал. Ч. 3 показані окремі моменти повітряної атаки винищувачем «Ф-94». На частині «а» цього малюнку ворожий літак скопленім сектором електро-магнітних промінів, що вилучаються радаром винищувача. У лівому куті на телевізорному екрані ворожий літак окреслився у вигляді крапки. На частині «б» цього малюнку, винищувач «Ф-94» концентрує електро-магнітні проміні на ворожий літак і починає працювати електронний мозок. З одержаних імпульсів, електронний мозок вираховує автоматично наступні дані: швидкість ворожого літака, висоту лету, віддаль та інші. На екрані появляється крапка, що вказує місце ворожого літака в повітрі, при скеруванні винищувача на ціль, що поволі наближається до риски на екрані. Момент зустрічі крапки з рискою, є моментом обстрілу літака винищувачем (мал. «в»). Випущені ракети з винищувача безпомилково попадають у ворожий літак (мал. «г»). Винищувач «Ф-94», з електронним мозгом, є велике досягнення у воєнній техніці. Він дає можливість знищувати ворожу авіацію при ріжких обставинах.

Уклав С. ПАВЛЕНКО

С. ПАВЛЕНКО

АТОМОВА БОМБА І ТАКТИКА МОТОРИЗОВАНИХ ЧАСТИН

Людство вступило в добу атомової енергії. Перше відкриття атомової енергії було застосовано не для полегшення людського життя, а для його погрішення. Воєнна гістерія, що розвинулась до глобальних розмірів, потягла за собою застосування атомової енергії в широких маштабах для виготовлення атомової зброї. Змагання в озброєнні між Заходом і Сходом вже виливається у перегони за виготовлення найстрашнішої, найпотужнішої зорої масового знищення. Хоч якби там не було, але треба рахуватись з фактом наявності атомової зброї. Цей факт потянув за собою розбудову модерного літунства, яке могло б забезпечити транспортування атомових бомб до ворожої армії та стратегічних цілей. Крім атомових бомб сьогодні вже виготовляється тактична атомова зброя, як-то: атомові гармати, звичайні самолітаючі ракети з атомовим наладуванням і треба сподіватись, що в скорому часі буде виготовлена і менших розмірів атомова тактична зброя. Безумовно, що накопичення атомової зброї робиться не для того, щоб пізніше видобувати з неї атомову енергію та на ній варити галушки, а для застосування її в наступній війні. В природі існує такий закон: кожна дія викликає відповідну протидію. У воєнній практиці цей закон трактується інакше, а саме: кожна нова атакуюча зброя викликає винайдів оборонних чинників, якто: стаціонарні укриття, оборонну зброю, своєчасні сигнальні апарати, а також відповідні тактичні зміни ведення бойових операцій. Сьодні воєнні керівники як Заходу так і Сходу, прикладають усіх зусиль, щоб знайти ефективні оборонні чинники проти атомової зброї. Один із таких оборонних чинників є тактика моторизованих бойових частин. Швайцарський майор генерального штабу, при спостереженні за маневрами військ НАТО, встановив, що головним бойовим засобом на маневрах була атомова зброя її приділялось найбільше уваги, як оборонний засіб, для збереження своїх бойових частин, була вжита тактика моторизованих частин. Коли так, то є небезкорсним, нащо звернув увагу швайцарський майор, розглянути питання: чи не криється в тактиці моторизованих частин небезпечні і невигідні моменти? Відповісти на це питання можно лише тоді, коли розберемо, загально, дію атомової зброї. Вибух одної атомової бомби типу «Гірошіма» показала, що всі мотоодиниці які знаходяться на площенні радіусом, від пункту вибуху, 400 мт так пошкоджується, що більше не надаються до ремонту, а мотоодиниці які знаходяться на площі радіусом в 2400 мт., від чотирохсотметрової зони, пошкоджуються так, що надаються до ремонту. В загальному можна ствердити, що мотоодиниці які потрапили в незахищенну зону радіусом 1800 мт. будуть на 80 відсотків знищенні, допускаючи прицьому, що й на більшій віддалі також будуть пошкодження. Можливе укриття мотоодиниць під землею, але при цьому треба урахувати, що атомова бомба, з уповільнюючим запалюванням робить картер від 30 до 100 мт глибини та 150 мт. в радіусі. Ураховуючи, що воднева бомба в декілька разів більша. Таким чином атомова бомба

є досить загрозливим чинником для моторизованої піхоти. Тепер атомова тактична зброя так само загрозлива для моточастин. До цієї зброї сьогодні належить атомова гармата калібром 28 сантиметрів. Троєкторія лету стрільна досягає 30 кіл. Завдяки оптичним та електрочним приладам має велику точність попадання. Але вона має і свої недоліки. Ці недоліки були помічені при воєнних маневрах військ НАТО. Гармати встановлювались доситьдалеко у фронтовому запіллі, що було викликано наступним: силою гармат надто велика і може бути легко помічена ворогом, кількість тягарових авт так само є помітний об'єкт для ворожої цілі, атомові набої до гармат перевозять на певній віддалі від гармат, але з таким розрахунком, щоб своєчасно доставляти їх до гармат. Все це зроблено для того, що б не нарятити атомові гармати під бомбардування тактичною авіацією ворога. Обслуга завжди в пострадаху, бо вибух одного атомового набою потягне вибух цілого амуніційного склепу, — це поперше; подруге, постріл з таких гармат через голови своєї власної піхоти і при близькому вибуху впливає на моральний стан власних частин. Головна незручність, при застосуванні атомової гармати, — це значне віддалення набоїв. Такі самі умови існують і для атомової ракетної зброї. Найкращим середником, для атакування ворога атомовими бомбами або атомовими ракетами, є летунство. Летунство забезпечує децентралізацію атомових бомб та віддає їх від фронту. Швидкість летунства дає можливість швидко транспортувати атомові бомби до цілі. Електронні прилади дають повну можливість оприлюднити точно ворожі райони, а електронні навігаційні прилади уможливлюють лет літаків при несприятливих атмосферих умовах. Найновіші прицільні прилади уможливлюють велику імовірність попадання. Але летунство, хоч і в меншій мірі, має небезпечні моменти, а саме: атака ворожими винищувачами (горе тому війську над головами якого зіб'ють бомбардувальника, наладованого атомовими бомбами), і обстріл наземною противівітряною зброєю, особливо коли літак іде по навігаційним приладам без орієнтації на землю. Отже летунство є найефективнішим середником застосування атомових бомб. В наслідок цього повинні бути змінені пасивні оборонні позиції передового пляну або, інакше кажучи відшукати більш ефективні оборонні методи. До цих методів можна зарахувати: швидке, але безпопільне переміщення частин по лінії фронту. Застосування одиночних оборонних окопів є до певної міри оборонним засобом, але при цьому утруднюється швидка концептрація сил для загальної оборони. Дальнішим оборонним засобом для окремих частин може бути терен в запіллі ворога. Доти доки ворог не виявить концентрацію бойових частин, доти він не вживе атомової бомби; буде заощаджувати дорогу зброю.

А тепер щодо розташування моточастин в запіллі. Обладнання розвідочного летунства модерною фотоапаратурою, уможливлює точне і шведке виявлення розквартування великих моторизованих з'єднань. До цього треба ще мати на

Безсмертний Лицар

(Закінчення з 8-ї сторінки)

відповідно до нових умов і завдань. „Маючи сумний досвід з минулого, здоровий політичний розум нації і організована воля свідомих елементів її, повинні все зробити, щоб новий масовий вибух національної енергії, до якого логічно йде в Україні, не дав тих слабих наслідків, які полішив по собі національний рух в рр. 1917 і 1918.. Точний підрахунок сил і можливостей, розважлива оцінка несприяючих чинників є передумовою шасливого закінчення вибуху“, — ось ті засадничі завдання, які ставив Симон Петлюра перед Державним Центром УНР на чужині.

„Не можна безмежно жити процентами з кошельного капіталу, не витворюючи нових цінностей, як додатків до нього. Великою є по момилкою думати що Державний Центр мисить тільки зберігати традиції нашої державності, як думає деято з прихильників, Державного Центру“...

„Прорев'дувавши свою дотеперішню діяльність і зробивши корективу та належні реформи в своїй внутрішній конструкції, Уряд міг би уявляти дійсно центральний апарат нашої дер-

увазі шпіонську агентуру, як незабариться не-гайно подати відомості про місце розташування моторизованих з'єднань Засоби, що їх застосовує ворог для виявлення розташування моторизованих частин, вимагають протидіючих заходів і в першу чергу не залишати стаціонання моточастин в одному місті. Треба швидко і як можна частіше міняти місце розташування моточастин Перемаршування моторизованих частин на інше місце, або до лінії фронту, також викликає небезпеку бути атакованими ворожою атомовою зброєю. Скинення однієї атомової бомби на маршову колону полку, який буде налічувати понад 1 200 чоловік і розміщений на 60 машинах, принесе надто великі втрати. Втрати можна звести до мінімуму, коли збільшити до максимуму віддаль між автами, або відбувати марш декількома рівнобіжними шляхами. Але при цьому виникають труднощі другого порядку. Як наладнати координування маршируючого колону, коли вона розтягається приблизно на 30 км.? Як маскувати рухомі авта, щоб забезпечити їх від атак леких штурмуючих бомбардувальників? Як забезпечити дислокацію частин? Ці питання сьогодні належать до вирішення. Коли ці питання будуть позитивно вирішенні, то для моточастин залишається тактика такого порядку: Розміщувати на стаціонання один мотополк ча площею радіусом 7 кіл. Перемаршуючи колони пускати по чотирьох рівнобіжних шляхах і намагатись робити це в нічні години, при цьому командири чет повинні бути вишколени до самостійного керівництва і оперування. Така організація моторизованих частин забезпечує мінімум втрат від атомових бомб. Атака штурмуючими бомбардувальниками може бути в більшій мірі унешкоджена.

Можливість штурмуючого бомбардувальника полягає приблизно в охоплені трьох авт. Наяв-

жавності й всестороннє направляти різні галузі нашого державного життя. Власне таким я хотів би бачити Уряд наш і тільки такий Уряд може забезпечити нашій дальшій державній боротьбі і нашему державному розвиткові нормальній хід і успіх. В цьому разі не будуть мати місця ті деструктивні явища, які знесили з енергією працездатних елементів нашої державності і, виявляючись в формі незадоволення Урядом з боку окремих груп нашого громадянства та дорікань на адресу Уряду, часто за невільні хиби в його роботі, затуманюють перспективи нашого державного будівництва і заважають успішному провадженню його“...

Консолідація, національна єдність і солідарність — запорука успіху і перемоги

Симон Петлюра багато уваги приділяв питанням консолідації всіх українських творчих сил навколо однієї ідеї.

В своїй промові ще в Києві 20. травня 1920 р., він підкреслював: „І в мене були моменти, коли здавалося, що гасне віра в святу ідею, та

ністю потужної вогневої сили цих авт, атака може бути відбита. Запобігаючи атаку штурмових бомбардувальників намагатись перемарши робити при поганіх навігаційних умовах. Може постати питання, що при радарних устаткуваннях на літаках, добре спостереження забезпечується і при несприятливих навігаційних умовах. При цьому не слід забувати, що при швидкому русі авт і при поганій погоді, а також при швидкому леті літака, радарні спостереження не є занадто досконалі, щоб поцілити в одиноче авто. Ше один важливий момент у війні для моточастин. Треба урахувати, що в наступній війні проломи фронту будуть робитись за допомогою атомових бомб. В зроблений пролом негайно рушать панцерні бойові частини для забезпечення просування власної піхоти у ворожий пролом. Артилерійські позиції будуть подавлятись атомовими бомбами. Ворог на залатування пролому кине тактичне летунство, яке він завжди буде мати під рукою. Коли він не залатає пролом повністю, то при наймі уповільнить просування ворожих частин у проломі. Пізніше він мусить підтягти до пролому резервові моторизовані частини. Рухаючі мотоколони, якраз і будуть об'єктом атаки тактичної авіації. Треба, при висновку ствердити: Летунство та атомова бомба є найбільші вороги моторизованої армії. Але це не означає, що армію треба відмоторизовувати. Ні, треба йти по шляху усамостійнення в тактично-бойовому керівництві кожної окремої моторизованої одиниці. А загальна проблема буде полягати в керівництві всіма окремими мотоодиницями. Тактика моторизованих частин в атомову добу повинна бути розроблена в усіх деталях. Можливо, військовики які почитають цю статтю, також подадуть свої думки на сторінках нашого журналу.

ці моменти людської перевтоми були тоді, коли я не бачив єднання й активності в нашій суспільноти, й бачив тільки партійні роздори, які доводили до того, що багато людей не вбачали за деревами лісу, за партійними інтересами інтересів державних. В такі хвилини я пригадував собі слова Мазепи: „Нема згоди, всі пропали“. Та тепер не можна повторювати похібок минувшини. На цих помилках ми повинні вчитися”...

Симон Петлюра відчував єдність своїх думок з думками народу. Він говорив: „Навіть у хвилях, коли ми були роз'єднані (коли армія відступила на захід — В.Г.), цей контакт з народом жив у наших душах... Ця солідарність думки об'єднувала нас в тяжкі хвилини, об'єднує нас і тепер. Коли ми бачили упадок у нашій праці, ця солідарність рятувала всіх і мене“.

На еміграції Симон Петлюра відновив свої прагнення до об'єднання всіх українських сил навколо спільної ідеї і поставив перед Державним Центром як програму до виконання: „Консолідація сил нації для одної великої цілі — відбудування самостійної Народної Республіки мусить бути одною з чергових і невідкладних задач уряду”...

Не марнотратне, не ялове повинно бути життя й перебування нашої еміграції поза межами Батьківщини

Коли доля примусила армію і Уряд опинитись на чужині, Симон Петлюра залишається духовим провідником української еміграції і зосереджує свою увагу потребам Вітчизни. „Треба нам — писав він в 1924 р. — скупчити більше енергії для потреб „того боку“ і не вичерпувати своїх інтересів виключно емігрантськими справами, бо хоч вони теж мають для нас певне значення, а проте, не в них полягає центр ваги більш важливих інтересів.“ Шодо внутрішніх завдань еміграції, то Симон Петлюра подав таку свою думку: „Закон розподілу національних сил поклав на нас — тих, що живуть тепер на чужині, певну пайку праці, яку тільки ми, більше ніхто й можемо виконати“... І далі він подає настанови яким повинно бути життя на еміграції. „Не марнотратним, не яловим повинно бути життя й перебування нашої еміграції поза межами Батьківщини, а повне глибокого змісту та корисних наслідків для рідного краю“.

Але діяльність еміграції мусить бути узгіднена з тією працею, що відбувається на Батьківщині. Симон Петлюра продовжує свої думки в цьому напрямку і каже: „Глибоке розуміння потреб нашого національно-державного руху і контактна узгіднена праця з тою роботою, що провадиться в Україні, ось що головним чином буде ціхувати працю еміграції за кордоном, коли вона хоче як слід виконати свій обов'язок перед рідним народом“... Українська політична еміграція в 1921-41 рр. була розбита і пошматована на окремі групи і під-групи та розбещена під впливом ворожих сил і не була через те придатна до будь якої діяльності. З приводу цього Симон Петлюра писав: „Коли б там, в Україні Великій, вітчули розбіжність політичної думки серед нашої еміграції, брак єдиної волі і праці цілого громадянства на чужині, то

це боляче відчула б наша нація і гостро засудила б нас за нашу дрібязковість та малій розум у справах великої державної, загально національної ваги“... Кричуці факти подає Симон Петлюра, в своїх статтях, з яких довідємося про повну пасивність і безвідповідальність української еміграції тих часів. „Хоч як гірко й тяжко признатися в тому, — пише Симон Петлюра — але наше еміграційне громадянство часто не давало своєму законному Урядові той допомоги й моральної підтримки, якої він нераз від нього потребував і яка значно підкрипила би виступи нашого Уряду перед окремими державами, а то й перед Лігою Надії. Займаючи в цих справах вичікуюче становище, ставлячись іноді з застереженням до тих виступів, українська еміграція, чи окремі елементи її шкодили не Урядові, а загальній нашій справі, даючи цим доказ своїй державній незрілості“...

Симон Петлюра подає також факти шкідливих виступів неорганізованої еміграції на зовнішньому відтинку. Він пише: „Брак цієї організованності, роз'єднаність, сепаратні нескоординовані виступи окремих об'єднань чи груп громадських у справах державних, що вимагають єдності і конкретизації завдань, міг викликати тільки здивування, або шкідливе для нашої справи легковажне трактування її з боку тих, до кого ці виступи звертались“... І далі Симон Петлюра навчає нас: „Перемагають організовані і нерозпорешені“... „Все, що є морально здоровим, працездатним і національно чесним серед нашої еміграції, — все мусить провадити дальшу невтомну боротьбу за наші національно-державні ідеали, за виборення державної незалежності нашого народу“.

* * *

Це ті кілька з багатьох провідних думок і дорожкazів Симона Петлюри, що їх можна було вклсти в рамки нашої статті. Ми подали більше тих його думок і дорожкazів, що торкаються діяльності української політичної еміграції. Але ми би були непослідовні, коли б обмежилися на одному тільки наскітленні його думок і дорожкazів, без того, щоб не показати, як і чим ми прислуговуємо, щоб ці дорожкazи виконувались.

Ми не належимо до тієї старої гвардії емігрантів, до якої вперше промовляв Симон Петлюра і яку відвертав від нездорових потягнень, наставляв бути вірною українським ідеалам і виконувати конструктивну роботу на користь поневоленої Вітчизни. Ми також політичні емігранти, але ми належимо до групи людей, що перебували чверть століття під комуністичною займанчиною і разом з народом і на землі українській складали ту цілість, що називається Вітчизною. З нею Симон Петлюра аж до самої смерті не поривав духового зв'язку, він жив її думками та прагненнями.

Серед нас є багато колишніх воїків Армії УНР, яким доля визначила місце на Батьківщині в 1921 р., а не на чужині. Вони носили ім'я свого Головного Отамана в серцах, наповняли його образом серця й душі молодшого покоління, що виростало вже в післяреволюційні роки.

Саме петлюровці, які перебували на Батьківщині, разом з молодшим поколінням провадили

ту роботу, що її Симон Петлюра визитивно оцінював і закликав еміграцію „контактно узгіднювати свою працю, що провадиться в Україні... Він підкреслював, що це „буде ціхувати працю еміграції за кордоном, коли вона хоче як слід виконати свій обов'язок перед народом...“

Ми не будемо тут перелічувати ту роботу, про яку згадував Симон Петлюра. Вона описана в томах „Білих книг“ і в інших книгах та часописах. За цю роботу розстрілювано „Петлюровщину“ і за неї віддали життя сотні тисяч українських патріотів. І коли ми тут на еміграції в деталях вивчаємо провідні думки й дороговкази Симона Петлюри, побудовані на справедливій оцінці тієї національно-визвольної боротьби, що провадилася в Україні і на кричущих фактах деструктивної діяльності українських груп і партій на еміграції, то перед нашими очима зразу з'являється панорама сучасного політичного й громадського життя на еміграції, з усіма її деталями. Навіть з такими деталями, як підсовування українським політичним діячам і письменникам „лігумін“ з брехень, помий та інсінуації. Таких „лігумін“, яких досхочу давали великому Петлюрі його „друзі“ і недруги. Бож не випадково він писав за кілька день перед своєю смертю до вояка Ю. Г-о, що „мене мало обходять сплітки, брехні, помий, і інсінуації, бо це та „лігуміна“, яку мусить споживати кожен відповідальний діяч від „друзів“ і недругів...“

У нас прийнято в святкові й у траурні академії не згадувати прикрих речей, лише самим собі кадити. У нас звички не так шанувати Головного Отамана за те, що він Петлюра, як шанувати себе й кадити собі за те, що ми „петлюровці“.

Шанувати Симона Петлюру означає — виконувати його настанови й дороговкази й бути його послідовниками в політичному, військовому, громадському та в приватному житті. Любити Симона Петлюру і шанувати його як символа, світоча і прапора української національно-визвольної боротьби означає — любити і шанувати український народ, Вітчизну і так боротись за його волю і українську державність, як боровся Симон Петлюра. І, нарешті, любити і шанувати Симона Петлюру означає для української еміграції — бути об'єднаною в своїх думках і діях та сконсолідованими навколо спільноти ідеї визволення, і керованою єдиним Державно-Політичним Центром.

Чи ми це виконуємо? Кого люблять і кого шанують ті емігрантські політичні середовища, які ображають український народ, вважаючи його скомунізованим, збольшевичиним, скомсомоленим?

Кого люблять і шанують ті політично-хуліганські групки, що ображають основу української нації — українських селян — продуцентів і войовників, називаючи їх мужиками, стаючи образливою прозвою, якою ображали український народ польські пани імагнати та царські сатрапи?

Кого люблять і шанують усі ті українські політичні середовища, які відмовляються від консолідації, від поєдання своїх дій в єдиному Державно-політичному Центрі, а діють кожен на свою руку?

Кого люблять і шанують ті українські і політичні групи, які вибрали своїм „ремеслом“

не боротьбу з ворогом-окупантом, а боротьбу з українськими політичними організаціями, виготовлюючи за старими рецептами, „лігуміни“ для провідних осіб тих організацій?

І, нарешті, кого любить і шанує та ветеранська організація, яка затискає в правах чи виключає із своїх рядів полковника-петлюрівця за те, що він прочитав реферат на зборах від ділу Легіону імені Симона Петлюри, та ще й на тему з життя й діяльності Головного Отамана Військ УНР, в 28 у річницю його трагічної смерті?

Багато ще інших питань можна було б поставити, але й цих досить, щоб відповісти: **несвідомо люблять і шанують ворога-окупанта і несвідомо роблять те все, що ворог бажає!** А може дехто робить і свідомо? Але про це скажемо івшим разом.

Сьогодні в ці траурні дні, коли відзначаємо 30-ту річницю трагічної смерти Великого Будівничого Української Держави і вшановуємо його світлу пам'ять як вождя українського народу, як світоча та символа української державності, — не забуваймо про ті настанови й дороговкази, які він нам полишив для здійснення. Прийдімо на траурні академії чи траурні збори якщо не з підсумками про виконання тих настанов і дороговказів, то бодай з бажаннями їх виконати. Прийдімо на траурні академії чи збори з бажанням бути чесними з собою і між собою, щоб з чистим сумлінням і чистими руками, та з тверезим розумом схилити свої голови перед світлою пам'яттю великого Лицаря нашої Вітчизни.

* * *

Особливо відповідальні і тяжкі завдання перевбрали на себе військова організація, що носить ім'я великого Лицаря. Завдання ці розраховані на дальшу мету, а не на час перевування на еміграції.

Ці завдання в деталях викладено в статуті ЛСП, про них тут не будемо говорити. Скажемо лише, що підготова до тих наших завдань, в сучасних умовах розбещенности української еміграції утруднюється. Виходить, що наша військова організація приходить до 30-ої річниці трагічної смерти свого Патрона з багатьма недотягненнями в своїй діяльності. Бож мало принести петлюровський „воєнний дух Нації“ з Вітчизни на еміграцію. Мало і створити організацію, яка б цей „воєнний дух Нації“ втілювала в серця і душі молодшого українського покоління, треба ще, щоб уся еміграція була просякнута цим „воєнним духом Нації“, а для цього вона повинна бути організована, дисциплінована, об'єднана, сконсолідована, бути вірною настановам і дороговказом Симона Петлюри. Тільки при цих умовах наша організація, як і багато інших організацій на еміграції, зможе повністю виконати покладані на неї завдання.

А тим часом будемо жити і діяти в напрямку скріплення наших вояльських сил, діяти самодисципліною та самопосвятою, виховувати з себе борців за визволення Вітчизни.

Схилімо свої голови перед світлою пам'яттю нашого Патрона — великого Лицаря Вітчизни — в цю сумну для нас 30-ту річницю Його трагічної і мученицької смерті. Схилімо і скріпимо в своїх серцях і душах волю до боротьби, міцніше тримаймо непереможний прапор Симона Петлюри!

З М И С Т :

1. В. ГРИГОРЕНКО — Безсмертний Лицар.	ст. 1.
2. В. БЕНДЕР — Перед офензивою	ст. 3.
3. Шпигунство вчора, сьогодні, завтра (за Бернардом Ньюмен)	ст. 6.
4. Капітан С. ГОРБАНЬ — Військові проблеми СССР після громадянської війни 1917-20 рр.	ст. 9.
5. Капітан П ОМЕЛЯНЕНКО — Про літаки — носії атомових бомб	ст. 15.
6. В. Г. ЛІДДЕЛЛ ГАРТ — Стратегія	ст. 17.
7. Апарати зв'язку кишенькового типу	ст. 19
8. Америка плянує будову „літаючого підводного човна“	ст. 19.
9. Чи сильна морська флота СССР?	ст. 20.
10. Винищувач з електронним мозгом	ст. 21.
11. С. ПАВЛЕНКО — Атомова бомба і тактика мо- торизованих частин	ст. 22.

■ Набувайте „ШТУРМ“ у Місцевих Відділах Легіону Симона Петлюри
та в уповноважених і кольпортерів „Українських Вістей“ ■

Ціна одного примірника журналу „ШТУРМ“

Австралія.	0:02:05	австр. фунт.
Австрія.	5	австр. шіл.
Аргентина.	2,5	арген. пез.
Бельгія.	12	бельг. фрн.
Бразилія.	8	браз. круз.
Великобританія.	0:02:00	англ. фунт.
Голландія.	1	гол. гульд.
Канада.	30	кан. центів
Німеччина.	1	нім. марка
США.	30	амер. цент.
Франція.	80	франків